

2025-04-01

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

Djurens Rätts remissvar gällande betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56), ert dnr: LI2024/01638

Djurens Rätt tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter.
Vi önskar framföra följande:

Sammanfattningsvis

- I betänkandet saknas en helhetssyn och förståelse inför vad djurvälstånd är och vad nuvarande djurskyddslagstiftning syftar till.
- Betänkandet saknar i flera delar hänvisning till vetenskapliga underlag inom djurvälstånd och innehåller felaktiga påståenden och slutsatser. Vår bedömning är att utredningen inte prioriterat djurvälstånd och djurskydd i tillräckligt hög grad i arbetet.
- Vi motsätter oss starkt förslaget om att ta bort beteskravet för kor i lösdrift. Bete har positiva effekter på kornas välfärd, för såväl de som hålls uppbundna eller i lösdrift, både vad gäller den fysiska hälsan och möjligheter att utföra naturliga beteenden. Det har visats i flertalet vetenskapliga studier. Beteskravet behöver värnas och

utökas till att omfatta också kalvar och tjurar. Att föreslå att beteskravet för kor i lösdrift ska tas bort, är att ignorera eller gå emot den kunskap och de vetenskapliga underlag som finns om betes betydelse för djurvälfaerden hos kor, djurskyddslagens syfte att säkerställa ett gott djurskydd och främja en god djurvälfaerd samt utredningens kommittédirektiv som säger att utredaren skulle undersöka möjliga åtgärder för att *med bibehållna högt ställda djurhållningskrav* stärka konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion.

- Vi motsätter oss starkt förslaget att Jordbruksverket får i uppdrag att minska det totala antalet bestämmelser på djurskyddsområdet och införa ytterligare flexibilitet i föreskrifterna. Vi ser i stället ett stort behov av att Jordbruksverket prioriterar och får resurser för arbetet med att uppdatera befintliga djurskyddsföreskrifter så att de går i linje med djurskyddslagen.
- Vi delar utredarens bild om att det är allvarligt att den EU-gemensamma djurskyddslagstiftningen inte efterlevs av alla medlemsländer.
- Det är viktigt att kvaliteten på miljökonsekvensbeskrivningar och miljötillstånd bibehålls eller förbättras. Vi föreslår också att djurskyddsintressen läggs till i 16 kap. 13 § punkt 1 i Miljöbalken.
- Kapitlet om avel saknar viktiga delar, som information om hur aveln bör och kan bidra till mindre sjukdom och kor som håller sig friska längre, samt ett stycke om kycklingar.
- Överlag brister utredningen i att inte adressera djurskyddet inom kycklingindustrin. Detta då industrin inte förbättrar djurvälfaerden själva i linje med pågående arbete i EU, snarare är de en bromskloss för det arbetet. Det behövs därför lagstiftningsändringar för kycklingarna så

som förbud mot avel av turbokyklingar.

- Vi motsätter oss utredarens förslag om statliga kreditgarantier eller annat finansiellt instrument för att erbjuda lån till svenska lantbruksföretagare. Stöden inom livsmedelsproduktionen behöver stötta omställningen till mer växtbaserat, i stället för att som nu nästan uteslutande gynna djuruppfödning och foderproduktion.
- Vi är emot utredarens förslag om att det ska införas rätt att bedriva skydds jakt utan tillstånd från länsstyrelserna, för markägare och jordbruksarrendatorer med jakträtt avseende rådjur, dovhjort och kronhjort. Andra förebyggande åtgärder än jakt, som skrämstaktiker eller att platsen görs ogästvänlig, bör finnas med i resonemanget. Jakt ska vara en nödlösning först efter att andra åtgärder provats.
- Vi är emot utredningens förslag om att regeringen fortsatt ska arbeta för att minska vargstammen i Sverige. Men vi ser positivt på förslaget om höjda ersättningsnivåer till djurägarna för rovdjursavvisande stängsel inklusive underhåll och stängsling och att ersättningen för skadade, saknade och dödade djur ses över och höjs.
- Vi är emot utredningens förslag om ViLA. Innan sådana förslag läggs skulle det behövas ytterligare utredning om hur förändringarna skulle påverka djurskyddet.
- Vi är emot utredningens förslag om att undantag i zoonosförordningens 7 § för ersättning vid utbrott av salmonella till kycklingföretagare inklusive avelsbesättningar, tas bort. Det finns bättre förslag på förebyggande åtgärder mot salmonella i en annan utredning från 2022, som ännu inte implementerats.
- Den intressekonflikt som finns mellan hög produktivitet och ökad lönsamhet och ett gott djurskydd adresseras inte

inom nuvarande myndighetsstruktur. Vi lyfter att vi ser ett stort behov av en svensk djurskyddsminister, likt EU-kommissionären med ansvar för hälsa och djurskydd, men också en expertmyndighet för djurskyddsfrågor som komplement till Jordbruksverket.

- Det är viktigt och bra att utredaren föreslår fortsatt arbete för skärpt djurskyddslagstiftning inom EU och globalt.
- Vi är eniga med utredaren om att det bör införas specifik EU-djurskyddslagstiftning för de djurslag och områden det saknas idag.
- Det är allvarligt att Sverige av utredaren pekas ut som ett land som kan hantera djurskyddet vid hög beläggningsgrad i kycklingfabriker genom ”prestationskrav”. I stället för att avfärda EFSA:s forskningsunderlag, där rekommendationer om lägre beläggningsgrader finns, bör regeringen arbeta för EU-gemensamma regler om minskad beläggningsgrad för kycklingar, i linje med vetenskapen. Regeringen bör också främja välfärdsinitiativ på nationell nivå för bättre skydd för kycklingar, så som European Chicken Commitment.
- Sverige bör nationellt införa ett burförbud och verka för förbud mot burhållning på EU-nivå, i linje med det framgångsrika medborgarinitiativet End the Cage Age som Djurens Rätt var med och drev. Tvärtemot vad utredaren anser, bör också kalvar i ensamboxar omfattas av ett burförbud.
- Vi håller med utredaren om att Sverige bör driva frågorna om ett totalförbud i EU-lagstiftningen mot att slakta djur utan föregående bedövning och för införande av krav på bedövning i samband med olika operativa ingrepp. Vi menar också att Sverige bör verka för ett förbud mot rutinmässig kirurgisk kastrering av grisar.

- Sverige behöver vara pådrivande i införande av slutdatum, nationellt och på EU-nivå, mot plågsamma bedövningsmetoder som elbadsbedövning av fåglar och koldioxidbedövning av grisar och fiskar. Hand i hand med slutdatum behövs det prioritet och resurser till forskning om bättre bedövningsmetoder.
- Vi håller med utredaren om att de exempel på djurskyddsåtgärder som tas upp, skulle höja nivån på djurskyddet i EU och globalt om de infördes.
- Vi hade gärna sett att utredningen fokuserat mer på delen om stärkt djurskydd i EU och globalt. Vi föreslår en rad frågor utöver de som utredaren tar upp, som vi menar att Sverige bör vara pådrivande i för ett stärkt djurskydd på EU-nivå.
- Vi håller med utredaren om att det är bra för djurskyddet att den nuvarande EU-förordningen om skydd av djur under transport ses över. Men utredaren är kritisk till flera av förslagen som vi anser vara mycket viktiga, till exempel de som gäller utrymmeskrav och transport av särskilt känsliga djur. Vi lämnar förslag på viktiga åtgärder för ett stärkt djurskydd i samband med djurtransporter.
- Sverige bör verka för att djurskyddsfrågor inkluderas i handelsavtal. EU bör inte importera kött eller andra animalier från djur som har haft sämre djurvälstånd än vad lagstiftningen tillåter i EU.
- Vi håller med utredaren om att forskningsmedel för djurskyddsbefrämjande åtgärder bör öka. Vi är dock inte eniga i att ökningen ska ske enbart genom omfördelning av befintliga medel inom Formas, det behöver tillföras ytterligare medel. Behovet av djurskyddsbefrämjande forskning är stort inom flera områden än djurhälsa och minskad läkemedelsanvändning, därför bör det inte styras

att en så stor andel som utredaren föreslår ska gå till just det området.

- Vi ser positivt på utredarens förslag om att förprovning av djurstallar ska behållas, men förenklas och förbättras. Det är ett bra förslag att SLU eller annat lämpligt lärosäte får i uppdrag att ta fram utbildningsprogram eller kursblock med särskild inriktning på lantbruksbyggnader och djurmiljö.
- Vi ser med oro på och motsätter oss förslagen om att:
 - branschföreträdare i högre grad än i dag ska vara delaktiga i forskningsfinansiärernas utformning av forskningsutlysningar samt i högre grad i bedömning av forskningsansökningar,
 - produktionsfrämjande innovation och forskning ska ges hög prioritet i forskningsutlysningarna,
 - möjligheten att ta bort eller förenkla kravet på ny teknikprovning ska utredas.
- En innovation som nämns i utredningen är könssortering av ägg. Vi håller med om att det är en viktig innovation som måste främjas.
- Vi emotsätter oss förslaget att virtuella elstängsel ska omfattas av undantaget i 2 kap. 17 § djurskyddsförordningen. Det behövs mer forskning om hur virtuella elstängsel påverkar djuren innan de eventuellt ska kunna tillåtas.
- För stärkt djurskydd och djurvälstånd, vilket Djurens Rätt förordar, krävs det att färre djurindivider föds upp. En övergång till mer växtbaserade livsmedel är också centralt för att komma närmare uppfyllelse av de globala målen. Vi ger flera förslag på konkurrenskraftig, växtbaserad innovation.
- Vi ser inga hinder i att de förslag om

kalibreringsutbildning, uppdatering av vägledning samt rätt till avstämning med officiell veterinär inför transport av djur till slakteri som utredaren lägger fram genomförs, förutsatt att huvudfokus i det arbetet är ett starkt djurskydd och en trovärdig kontroll utifrån ett djurskyddsperspektiv. Vi lyfter också vikten av att regeringen går vidare med det tidigare förslaget att införa krav på kamerabevakning på slakterier.

- Vi motsätter oss utredarens förslag om att regeringen ska fortsätta arbeta för att det enligt EU ska vara tillåtet med djurvälståndssättningar för åtgärder som ingår i nationell lagstiftning och praxis men som går utöver EU:s gemensamma djurskyddslagstiftning. Detta eftersom det skulle kunna leda till motstånd mot stärkt djurskyddslagstiftning på EU-nivå, precis som att det finns ett motstånd idag mot nationell lagstiftning av skälet att lagstiftning omöjliggör möjlighet till djurvälståndssättning, för till exempel bete.
- Vi ser i grunden positivt på en gemensam djurskyddsmärkning.
- Vi anser att det är mycket viktigt att Upphandlingsmyndigheten även fortsättningsvis utvecklar och förvaltar kriterier och ger stöd inom offentlig upphandling. Med anledning av utredarens förslag om ett borttaget beteskraV för majoriteten av Sveriges mjölkkor vill vi påminna om risken som det skulle innebära när det kommer till minskade möjligheter att vid offentlig upphandling ställa krav som leder till inköp av svenska mejeri- och nötköttsprodukter. Vi håller med utredaren om att det behövs ytterligare och utvidgad statistikinsamling över de offentliga inköpen av livsmedel.

Djurens Rätt kommenterar inte alla delar av betänkandet. Om vi inte kommenterat något betyder det inte att vi ger vårt stöd till innehållet eller förslaget. Om vi stödjer ett förslag skriver vi att vi gör det.

Generella synpunkter

Att räkna på nyttor och kostnader

När nyttor och kostnader med djurskyddsbestämmelser ska räknas på och jämföras, behöver även de nyttor som är svårare att räkna på i kronor, tas med och beaktas. Annars blir det ett missvisande resultat. Åtgärder för en bra djurvälstånd genom till exempel tillgång till bete, kan också innebära positiva värden för fler än djuren i fråga, som minskad risk för antibiotikaresistens vilket ligger i hela samhällets intresse, större glädje för de som arbetar med djuren och positiva effekter för den biologiska mångfalden. Forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet som studerat kostnader och vinster med ett gott djurskydd, menar att djurvälstånd är viktigt för djuren, djurägare och samhället. Insatser för stärkt djurskydd kan innebära minskad ekonomisk avkastning, men genom marknadsföring, politiska åtgärder och subventioner kan lönsamheten bibehållas eller till och med förbättras. De menar vidare att det behövs mer forskning för att förstå sambandet mellan djurens välfärd och gårdens lönsamhet och att sekundära och långsiktiga effekter av djurskyddsstrategier och det upplevda värdet av djurvälstånd måste beaktas.¹

Avsaknad av logik i utredarens resonemang

Utredaren föreslår försämringar på djurskyddsområdet men säger samtidigt att:

- det är fortsatt viktigt att värna den svenska nivån vad gäller djurskydd, djurhälsa, smittskydd, antibiotikaanvändning och livsmedelssäkerhet,²

¹ Ahmed H. m.fl. (2022) Kostnader och vinster med gott djurskydd — för djur, lantbrukare och samhälle. Sveriges lantbruksuniversitet, Policy brief.

² s. 206

- det finns flera andra faktorer som har större negativ påverkan på konkurrenskraften än djurskyddslagstiftningen,³
- även om djurskydds krav inte lyfts av näringen som det som påverkar konkurrenskraften mest, är det utredarens bedömning att det finns behov av åtgärder även på det området som kan bidra till stärkt konkurrenskraft.⁴ Det går inte ihop.

En föråldrad syn på djurvälstånd och djurskyddslagstiftningen
I betänkandet saknas en helhetssyn på vad djurvälstånd är och vad nuvarande djurskyddslagstiftning syftar till. I begreppet djurvälstånd ingår alla de delar som påverkar djurens välbefinnande, som biologisk funktion (hälsa), naturligt beteende och djurets upplevelse (känslor).⁵ Utredaren har lagt mest fokus på hälsa och mindre på de andra delarna av vad djurvälstånd innebär. I nu gällande djurskyddslag⁶ är det tydligt att syftet med lagen är att säkerställa ett gott djurskydd och främja en god djurvälstånd och respekt för djur. Det räcker inte att skydda djur mot onödigt lidande. Utredarens resonemang och förslag speglar varken vad begreppet djurvälstånd omfattar eller vad nuvarande djurskyddslag syftar till.

Ökat djurskydd för hönor

Djurens Rätt ser flera öppningar för ökat djurskydd för hönor i äggindustrin genom utredningen. Framför allt är det av stor vikt att ett burförbud implementeras i linje med medborgarinitiativet End the Cage Age, och att Sveriges linje fortsatt är att stötta förslaget med en så kort implementeringsperiod som möjligt. Att först förbjuda burarna nationellt vore önskvärt, och är även genomförbart för den svenska äggbranschen.

Allvarliga förslag om djurskydd för kycklingar

När det gäller kycklingar är utredningens förslag dystrare. Det är

³ s. 19

⁴ s. 22

⁵ Ny djurskyddslag SOU 2011:75

⁶ Djurskyddslag (2018:1192)

mycket allvarligt att utredaren anser att trängsel på 36 kilo per kvadratmeter är "tillräckligt" djurskydd, när det finns färsk forskningssammanställningar som tillbakavisar det.⁷ I stället för att hålla kycklingindustrin under armarna i Sverige, bör det arbetas för gemensamma EU-regler där miniminivån höjs – i linje med forskning om djurvälstånd. Det är även mycket allvarligt att diskutera möjligheter kring ökad kycklingkonsumtion och -produktion utan att nämna djurskyddsriskerna med det. För varje ökat kilo kycklingkött dödas ungefär en individ. Även om djurskyddslagstiftningen följs ökar alltid antalet individer riskerna för djurskyddsproblem och lidande. Med det sagt bör regeringen arbeta för stärkta djurskyddsregleringar och främja att livsmedelskedjorna ställer högre djurvälståndskrav än lagstiftningen, minst i linje med European Chicken Commitment. Det senare nämns som en väg framåt i utredningen, men borde också vara ett konkret förslag.

De bortglömda vattenlevande djuren

Utredningens uppdrag handlade om djurskyddet och konkurrenskraften i den svenska livsmedelsproduktionen. En stor del av den har uteslutits, utan kommentar om det, eftersom fiskarna och andra vattenlevande djur inte omfattas av betänkandets innehåll och förslag. Det borde ha kommenterats på något sätt i utredningsdirektivet eller betänkandet.

Brist på hänsyn till forskning och djurskyddsexpertis

Flera av utredningens experter med expertis inom djurskyddsområdet har skrivit särskilda yttranden i betänkandet. Det de tar upp, liksom det faktum att betänkandet i flera viktiga delar saknar hänvisning till vetenskapliga underlag inom djurvälstånd och djurskydd och innehåller felaktiga påståenden och slutsatser, visar att utredaren inte prioriterat djurvälstånd och djurskydd i tillräckligt hög grad i arbetet. Det är allvarligt och

⁷ EFSA Panel on Animal Health and Welfare (2023) Welfare of broilers on farm. EFSA Journal 21(2): e07788.

beklagligt.

Specifika synpunkter på betänkandets innehåll och förslag

3.3 Nationella djurskyddsbestämmelser

Det som står nu i betänkandet: "Med djurskydd avses främst förebyggande och förhindrande av lidande och sjukdom hos djur. De konkreta bestämmelser om djurhållning som finns i lagen och i föreskrifter som meddelas med stöd av lagen syftar till att säkerställa ett sådant skydd för djuren"⁸ kan tolkas som att lagen och djurskyddsföreskrifterna inte syftar till att säkerställa andra delar än att förebygga och förhindra lidande och sjukdom hos djur, vilket är felaktigt. Lagens skrivningar samt föreskrifterna ska bidra till att hela lagens syfte uppfylls, det vill säga "säkerställa ett gott djurskydd och främja en god djurvälstånd och respekt för djur"⁹. Delen om främjad djurvälstånd bortses från på flera sätt i betänkandets beskrivningar och förslag.

3.4.4 Äggproduktion

Det är missvisande att i jämförelsen inte nämna att Sverige fortfarande tillåter burhållning av hönor, vilket till exempel Tyskland inte gör. Även Danmark har infört ett förbud mot burhållning av hönor, vilket tyder på att utredaren inte har tagit del av fullständig lagstiftning.

Det är också missvisande att inte nämna att majoriteten av hönor i frigående system hålls med beläggingsgraden 9 hönor per kvadratmeter även i Sverige eftersom majoriteten är anslutna till ett kontrollprogram som tillåter det. Precis som i tabell 3.18 om utrymmeskrav för kycklingar borde kontrollprogram och den högre beläggingsgraden nämnas också i tabell 3.15 om

⁸ s. 55

⁹ Djurskyddslag (2018:1192)

beläggningsgrad för hönor.

4.2.1 Utveckling av djurskyddet, avreglering av jordbruket och EU-medlemskap

Ny djurskyddslag och djurskyddsförordning

Vi ifrågasätter att det helt saknas en beskrivning och analys om vad den nya djurskyddslagen och -förordningen innebär. En insikt och förståelse för vad nuvarande djurskyddslag syftar till och innebär är grundläggande för att kunna komma med relevanta förslag om hög konkurrenskraft och ett gott djurskydd.

4.7 Animalieproduktionen och konkurrenskraften – många faktorer påverkar

Djurskyddslagstiftning

Det saknas referens till det här påståendet: ”Det bedöms vara mer kostsamt att bedriva animalieproduktion i Sverige till följd av en rad faktorer som högre kostnader för foder, arbetskraft och stallbyggnader men även på grund av högre djurskyddskrav.”¹⁰ Är det utredaren som gör bedömningen eller vem syftar ”det bedöms” på?

Andra EU-länders tillämpning av djurskyddslagstiftningen

Vi delar utredarens bild av att det är allvarligt att den EU-gemensamma djurskyddslagstiftningen inte efterlevs av alla medlemsländer. Vi vill tillägga att det är allvarligt inte minst ur ett djurskyddsperspektiv.

Tillämpning av svensk lagstiftning

Här hade det passat bra med en sammanfattning av resultat från den offentliga djurskyddskontrollen, om hur tillämpningen av den svenska djurskyddslagstiftningen ser ut. Nu handlar hela avsnittet i stället om myndigheternas tolkning och genomförande av lagstiftningen (kontroll, kalibrering, rättssäkerhet, förtroende).

¹⁰ s. 129

Den senaste nationella djurskyddsrapporten visade bland annat att hygienrelaterade brister är vanligt förekommande hos lantbrukets djur och detta är ett återkommande problem år efter år.¹¹

Det hade också passat bra i sammanhanget att hänvisa till Jordbruksverkets undersökning 2023–2024 om hur djurhållare med livsmedelsproducerande djur som fått en djurskyddskontroll upplevde kontrollen. Resultatet visade bland annat att över 80 procent av djurhållarna till övervägande del var nöjda med hur länsstyrelsen genomförde den senaste djurskyddskontrollen.¹²

4.9 Områden med behov av åtgärder för stärkt konkurrenskraft utan direkt koppling till djurskyddsområdet

Titeln för kapitlet 4.9 är felaktig och missvisande eftersom de områden som tas upp, som till exempel, ökad produktivitet, viltskador, stora rovdjur och ViLA har tydliga kopplingar till djurskyddsområdet.

4.9.6 Miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och miljötillstånd

Det är mycket viktigt att kvaliteten på miljökonsekvensbeskrivningar och miljötillstånd bibehålls eller förbättras, även om handläggningstider kortas. Djurens Rätt skulle också vilja att djurskyddsintressen läggs till i 16 kap. 13 § punkt 1 i Miljöbalken. Det är av stor vikt att djuren har någon som står upp för dem när miljötillstånd för industriell djurhållning beslutas. Utredaren menar att 40 000 platser för fjäderfä är lågt räknat för krav på tillstånd eftersom det är så vanligt med större anläggningar än så. Detta trots att sådana anläggningar kallas djurfabriker och har stor påverkan på djuren och närområdet,

¹¹ Jordbruksverket (2024) Nationell djurskyddsrapport 2023

En redovisning av kontrollmyndigheternas arbete.

¹² Jordbruksverket (2024) Hur nöjda är djurhållare med djurskyddskontrollen? Sammanställning av resultat från enkät till djurhållare efter djurskyddskontroll.

vilket ska behöva prövning enligt Miljöbalken. Snarare är den eskalerande industrialiseringen av djurhållning något som tyder på att nivån behöver sänkas för när miljötillstånd behövs, då tillståndsprövningen bevisligen inte stoppar den problematiska industrialiseringen.

4.9.10 Avel

Avelsarbete i mjölkproduktionen

Utredaren tar upp att kor födda 2018 har i "genetisk kapacitet i genomsnitt 3 procent lägre mastitfrekvens än kor födda år 2010", samt att "den svenska aveln ger förutsättningar för att kor ska leva och producera länge, vilket är en förutsättning för en långsiktigt hållbar produktion för både miljö, ekonomi och djurvälstånd". Fakta som är relevant men som saknas i sammanhanget, är att mastit är den vanligaste sjukdomen hos mjölkkor¹³ och står för orsaken till majoriteten av alla antibiotikabehandlingar av mjölkarna.¹⁴ Dessutom är medellivslängden hos kor i mjölkindustrin i Sverige bara fem år. Det saknas information om hur aveln bör och kan bidra till mindre sjukdom och kor som håller sig friska längre. I stället handlar stycket övervägande om att mäta kornas metanavgång.

Kycklingar

Det saknas ett stycke om kycklingar vilket är olyckligt. Vi vill tillägga följande om kycklingar: Utredaren menar att Sverige ligger i fronten för djurskydd eftersom vi har lagstiftning för avelsdjur, vilket inte EU har. Det är sant att sådan lagstiftning behövs på EU-nivå, men den svenska nivån är inte tillräcklig. Inte minst kunde vi se brister i Uppdrag Gransknings program Kycklingens pris under år 2023.

Ett av förslagen är att forskningsfinansiärer ska prioritera svenskt

¹³ SVA <https://www.sva.se/djurhalsa/djursjukdomar-a-oe/sjukdomar/mastit-hos-mjoelkkor/> Sidan besökt 2025-03-31. Senast granskad 2024-03-26.

¹⁴ Juverportalen <http://juverportalen.se/behandling-av-mastit/> Hemsida besökt 2025-03-31. Senast uppdaterad 2024-12-17.

avelsarbete i forskningsutlysningar. Eftersom mycket av aveln sker i andra länder och konkurrensen sker på en öppen internationell marknad, finns det väldigt lite som tyder på att det skulle ge önskvärda effekter för de flesta djurslag, som grisar och kycklingar. Utredningen brister genom att inte gå in på djurskyddet inom kycklingindustrin. Det är viktigt och brådskande att Sverige främjar kycklingarnas skydd, genom att exempelvis förbjuda avel av turbokycklingar och fasa ut offentlig upphandling av kycklingkött från sådan avel. I dag är Sveriges kycklingindustri en bromskloss för marknaden, snarare än något som gynnar konkurrenskraften. Mycket kan göras på nationell nivå inom exempelvis offentlig upphandling och att regeringen främjar djurvälståndsinstitutiv.

Kommuner och företag efterfrågar svenskt kött, men bara om det är från bättre djurhållning. Det här leder till en obalans, där kommuner rapporterar att de inte kan upphandla kycklingkött som både är svenskt och samtidigt uppfyller högre djurskyddskrav från avel med hälsosammare raser. De vill göra bättre, men det finns år 2025 inte tillgång till bättre svenska kycklingprodukter i tillräcklig volym och de riskerar vända sig utomlands för inköp.¹⁵ Regeringen behöver därmed främja välfärdsinstitutiv och förbjuda aveln av turbokycklingar, vilket är i linje med djurskyddslagens skrivningar om avel.¹⁶

4.10 Utredarens överväganden och förslag – områden utanför djurskyddsområdet

Kapital för investering

Statliga kreditgarantier eller annat finansiellt instrument om 1 miljard kronor föreslås för att erbjuda lån till svenska lantbruksföretagare. Detta för att fler animalieproducenter bland annat ska få möjlighet att låna det kapital som krävs för att utöka

¹⁵ Djurens Rätt (2024) [Ansvarsfull upphandling: Ett steg bort från turbokycklingar](#)

¹⁶ Djurskyddslag (2018:1192), 2 kap. 11 §.

produktionen. Djurens Rätt är starkt emot förslaget att främja utvecklingen av fler och större djurfabriker. Det här skulle även vara ännu ett sätt att cementera en orättvis spelplan där animalieproducenter och producenter av växtbaserad mat konkurrerar på olika villkor. Stöden inom livsmedelsproduktionen behöver stötta omställningen till mer växtbaserat, i stället för att som nu nästan uteslutande gynna djuruppfödning och foderproduktion till djur.

Vidare behöver livsmedelssystemet beaktas i sin helhet. Matmiljöer har mycket stor betydelse för vad konsumenterna väljer. För att främja ett hållbart och hälsosamt livsmedelssystem behöver staten ta ett större ansvar i stället för att fortsätta stötta animalieproduktionen. Utöver omställningar av subventionssystemet behövs åtgärder i resten av kedjan. Den färsk rapporten¹⁷ "Matskatteväxling – en god idé?" från Mistra Sustainable Consumption visar exempel på hur ekonomiska styrmedel kan användas för att främja hälsosamma matvanor och minska klimatpåverkan från det vi äter, utan några förlorade intäkter för staten.

Viltskador

Vi är emot utredarens förslag om att det ska införas rätt att bedriva skydds jakt utan tillstånd från länsstyrelserna för markägare och jordbruksarrendatorer med jakträtt avseende rådjur, dovhjort och kronhjort, utöver vildsvin som nu får skydds jagas utan tillstånd.

Regler om skydds jakt utan tillstånd ska vara tydliga i att skydds jakten enbart får ske när människors eller tamdjurs liv är i akut fara. Övrig skydds jakt bör vara tillståndspliktig för att undvika risker för att ungar blir moderlösa eller att felaktiga avlivningsmetoder används. Myndigheter måste få insyn i all typ av jakt så att jakt inte överanvänds som metod. Att arter riskerar

¹⁷ https://research.chalmers.se/publication/545298/file/545298_Fulltext.pdf

att äta sådant människor tjänar pengar på rättfärdig inte riskerna för individers lidande vid skydds jakt på enskilda initiativ.

Andra förebyggande åtgärder än jakt bör finnas med i resonemanget. Dödande av individer ska vara en nödlösning först efter att andra åtgärder provats. Med stor sannolikhet är metoder som skrämstaktiker eller att platsen görs ogästvänlig, mer framgångsrikt än jakt.

Varg

Vi är emot utredningens förslag om att regeringen ska fortsatt arbeta för att minska vargstammen i Sverige. I första hand genom att ett nytt, lägre referensvärde för varg beslutas.

Vi ser positivt på förslaget om att regeringen bör ta initiativ till en översyn i syfte att föreslå höjda ersättningsnivåer till djurägarna för rovdjursavvisande stängsel inklusive underhåll och stängsling och att ersättningen för skadade, saknade och dödade djur ses över och höjs.

Villkorad läkemedelsanvändning, ViLA

Vi är emot förslagen om ViLA, som att regeringen ska ge Jordbruksverket i uppdrag att så långt möjligt förenkla regelverket och minska administrationen för djurägarna vad gäller villkorad läkemedelsanvändning, en översyn av anslutningskraven, översyn av möjligheten att förlänga besöksintervallen av veterinär i ViLA Mjolk och ViLA Får och översyn av möjligheten att efter utbildning låta djurägare behandla kalvningsförflamning inom ViLA Mjolk. Vi menar att de underlag om konsekvenserna av utredningens förslag inte är tillräckliga. Ytterligare utredning skulle krävas vad gäller hur förslagen skulle påverka djurskyddet.

Smittskydd

Utredaren föreslår att undantaget i zoonosförordningens 7 § för ersättning vid utbrott av salmonella till kycklingföretagare inklusive avelsbesättningar tas bort. Enligt utredaren har kycklingföretagarna redan gjort investeringar för förebyggande

åtgärder i syfte att undvika salmonella,¹⁸ vilket har resulterat i att antalet smittade besättningar med kycklingar under många år legat på en låg nivå. Att då föreslå ökade kostnader för staten, utan några bevis för att sådan ersättning minskar riskerna för smitta, är något Djurens Rätt motsäger sig. Förslaget gynnar enbart kycklingföretagens ekonomi, eftersom smittoutbrott kan ske oavsett hur stora förebyggande åtgärder som gjorts. Det gynnar inte smittskyddet, eftersom företagen redan försöker förebygga smitta, och inte heller djurskyddet. Snarare har företagen större incitament att förebygga smitta om de själva får stå för kostnaderna vid utbrott. Det finns inget i ersättningen som kommer kunna hindra framtida smittoutbrott, utan är bara statliga pengar som läggs på något företagen redan bör göra. De företag som riskerar stora smittoutbrott, som riskerar djurs liv och folkhälsan, bör betala för det själva.

Det finns bättre förslag på förebyggande åtgärder mot salmonella i en annan utredning från 2022, som ännu inte implementerats.¹⁹ Djurens Rätt skulle helst vilja gå längre än så och har egna förslag i en rapport från samma år.²⁰

4.11 Konkurrenskraft och djurskyddskrav

4.11.2 Intäkter och kostnader för svenska djurskyddsbestämmelser

Krav på högsta beläggning för slaktkyckling, Sverige: EU

Det är anmärkningsvärt att utredningen tar med beräkningar på vilka kostnader som sparas av att höja beläggningsgraden i Sverige till EU:s högsta nivå för kycklinguppfödning,²¹ i stället för

¹⁸ s. 165

¹⁹ Jordbruksverket (2022) Regeringsuppdrag om nya zoonoser: Uppdrag att granska djurhållning med avseende på risken för uppkomst och spridning av nya smittor mellan djur och människa.

²⁰ Djurens Rätt (2022) [Åtgärder för att hindra smittspridning i Sveriges djurfabriker – och förbättra djurvälståndet.](#)

²¹ s. 182

att beräkna de djurskyddsvinster som kan komma till om EU:s lagstiftning förbättras. Det är större sannolikhet att EU förbättrar djurskyddslagstiftningen de närmsta åren än att Sverige skulle gå med på ökad trängsel för några få ören i vinst för kycklingföretagen. Beräkningen tar inte heller hänsyn till att de flesta länder i EU har lägre beläggningsgrad än högsta tillåtna nivån i lagstiftningen, medan Sverige är bland de 10 sämsta länderna. Genomsnittlig beläggningsgrad i EU var år 2013 mellan 33 och 39 kilogram per kvadratmeter. I Sverige hade 96 procent av alla kycklingar den trängseln, medan det är ovanligt med så hög majoritet på hög beläggningsgrad i resten av EU. Därför hamnar Sverige bland de 10 sämsta EU-länderna.²² Sedan dess har inte Sveriges kycklingar fått det bättre, medan välfärdsinitiativ gjort skillnad i många länder där trängseln förut var väldigt hög, så som i Tyskland.²³

Det här ska också läsas i relation till att nya vetenskapliga underlag från EU pekat ut beläggningsgrader över 35 kilo per kvadratmeter som hög trängsel och att kycklingar behöver leva med maximalt 11 kilo per kvadratmeter för att eliminera risken för smärtsamma frätskador under deras fötter.²⁴

Djuren i Sverige behöver mer utrymme att röra sig på, precis som djuren i EU.

4.11.3 Beteslagstiftningen för nötkreatur i mjölkproduktionen

Det borde vara tydligare i den inledande texten av kapitlet att tjurar är undantagna beteskravet. Nu står det: "De svenska bestämmelserna innebär i dag att samtliga djurkategorier i

²² European Commission (2017) Study on the application of the broilers Directive and development of welfare indicators: Final Report DG SANTE Evaluation Framework Contract Lot 3 (Food Chain) s. 100.

²³ Open Wing Alliance (2024) State of ECC 2024: Research summary. s. 6 och 18.

²⁴ EFSA Panel on Animal Health and Welfare (2023) Welfare of broilers on farm. EFSA Journal 21(2): e07788. s. 109–114.

mjölkproduktionen ska gå på sommarbete”.²⁵

4.11.4 Konkurrenskraften och svenska djurskyddsbestämmelser – utredningens analys

Å ena sidan konstaterar utredaren att det är genom de inbyggda värden som finns i svensk produktion som förtroende bland konsumenterna har byggts upp, att det är fortsatt viktigt att värna den svenska nivån vad gäller djurskydd, djurhälsa, smittskydd, antibiotikaanvändning och livsmedelssäkerhet, att ett gott djurskydd har en djup förankring såväl i det svenska samhället som hos animalieproducenterna och att finns en stolthet över det arbete som gjorts. Å andra sidan föreslår utredaren att beteskravet för kor i lösdrift ska slopas. Det är ologiskt och anmärkningsvärt.

Bete för nötkreatur i mjölkproduktionen

Det är inte rättvist att säga att det här är hela mjölkbranschens åsikt, det borde stå ”enligt delar av mjölkbranschen”: ”I takt med utfasningen av stallsystem med uppbundna kor mot lösdriftssystem har beteslagstiftningen i sin nuvarande utformning blivit en nackdel i den globala konkurrensen enligt mjölkbranschen”.²⁶

Det är högt anmärkningsvärt och olyckligt att, som utredaren gör, spekulera i att betets ”betydelse för djurens välbefinnande kan ha förändrats i och med övergången från uppbundna mjölkkor till lösdriftssystem” liksom att felaktigt konstatera att ”Dagens moderna lösdriftsstallar erbjuder dock många andra möjligheter att tillgodose kornas behov”.²⁷ Anmärkningsvärt är också att utredaren, följt av ett exempel om hasskador, drar slutsatser som att ”Konsekvenserna av att inte få tillgång till bete kommer troligen vara stärkt djurvälstånd för kor i lösdrifter med mindre

²⁵ s. 203

²⁶ s. 212

²⁷ s. 212

lämpade beten och opåverkad djurvälstånd i andra lösdrifter”.²⁸

Utredaren konstaterar ”att betesdriftens effekter inte är fullständigt vetenskapligt klarlagda och att det därför inte går att dra några generella och säkra slutsatser om vilket djurhållningssystem som är det bästa”.²⁹ Vi håller inte med om det. Det är inte heller trovärdigt, samt ytterst allvarligt, att utredaren trots konstaterandet att det inte går att dra säkra slutsatser om vilket djurhållningssystem som är det bästa, själv landar i slutsatsen att kor i lösdrift inte behöver få komma ut på bete. Utredaren bortser i och med det både från sitt eget konstaterande om att det inte går att dra säkra slutsatser från det vetenskapliga underlag som finns och som visar att kor behöver få komma ut på bete.

Vi ifrågasätter starkt att utredaren, trots att det inte råder någon tvekan om att bete ökar kornas möjligheter till naturligt beteende, inklusive naturligt socialt beteende³⁰, formulerar detta som att det finns tveksamheter, med ord som ”kan” och ”anses”: ”Från ett djurskyddsperspektiv kan betet ge korna en större möjlighet till naturligt beteende och motion än i stallet, särskilt i uppbundna system, vilket främjar deras välfärd. Kornas betesbeteende tillgodoses också på bete. Betet anses också gynna den sociala kontakten mellan korna”.³¹

Vi ifrågasätter också att utredaren menar att det finns ”få vetenskapliga studier som kopplar samman bete till mjölkkor och påverkan på djurens välfärd på ett sådant sätt att det går att dra säkra slutsatser om vilket lösdriftssystem, med eller utan bete, som skulle vara det bästa.” Det räcker att gå till EFSA:s senast yttrande på ämnet. De konstaterar så sent som år 2023 att kor

²⁸ s. 215

²⁹ s. 215

³⁰ EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare (2023) Welfare of dairy cows. EFSA Journal 2023;21(5): 7993.

³¹ s. 214

bör ges tillgång till bete, utan undantag för kor i lösdrift.³²

Till viss del motsäger utredaren sig själv när det dels konstateras att "I länder med mildare klimat kan djuren vistas utomhus under längre perioder än i Sverige, vilket normalt medför lägre kostnader i produktionen."³³ och dels föreslås att beteskravet inte ska omfatta kor i lösdrift.

Att få gå på bete är viktigt för kornas och de andra nötkreaturens välmående. Nötkreatur är sociala, de lever i flock och betar, idisslar, går och vilar tillsammans. De spenderar större delen av dagen med att beta, om de lever i för dem naturliga miljöer. Kor på bete har större möjligheter att beta sig naturligt jämfört med kor i uppbundna system eller kor i lösdrift. I en lösdrift är golven ofta hårda och hala och det kan bli trångt i gångarna vilket tillsammans begränsar kornas möjligheter till rörelse. Lösdriftssystemet innebär dock en förbättring för korna när det gäller möjlighet till rörelse, jämfört med det uppbundna systemet. Tillgång till bete under sommaren är grundläggande för att i någon grad kunna möta kornas behov kopplade till deras naturliga beteenden. Det gäller både de kor som hålls uppbundna och de som hålls i lösdrift. Att beta har positiva effekter på kornas välfärd, både vad gäller den fysiska hälsan och möjligheter att utföra naturliga beteenden har visats i flertalet vetenskapliga studier.³⁴ Två av fördelarna är det mjuka underlaget som betet utgör och den större möjligheten till rörelse och motion. Det har visats att kornas beteenden är mer synkroniserade på bete och de rör sig mer.³⁵ Hälta och juverinflammation hos kor i mjölkproduktionen är mycket vanligt och orsakar djuren lidande.³⁶

³² EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare (2023) Welfare of dairy cows. EFSA Journal 2023;21(5): 7993.

³³ s. 128

³⁴ EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare (2023) Welfare of dairy cows. EFSA Journal 2023;21(5): 7993.

³⁵ EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare (2023) Welfare of dairy cows. EFSA Journal 2023;21(5): 7993.

³⁶ McLennan, K.M. (2018) Why pain is still a welfare issue for farm animals, and how facial expression could be the answer. Agriculture (Basel), 8 (8), 127-.

Betet fyller en viktig funktion här eftersom betesgång har positiva effekter på både juver, ben och klövhälsa.^{37, 38, 39}

Juverinflammationer står för orsaken till majoriteten av alla antibiotikabehandlingar av mjölkarna.⁴⁰ Får korna inte komma ut på bete finns det därmed en risk för ökad antibiotikaanvändning. Bete medför också lägre risk för reproduktionsstörningar^{41, 42} och dödlighet^{43, 44}.

Att korna är starkt motiverade att komma ut på bete har också visats i forskning. I en studie från 2017⁴⁵ visades att korna värderar tillgång till bete minst lika högt som de värderar tillgång till färskt foder. I studien undersöktes först hur mycket korna var beredda att "arbeta" för att få tillgång till foder. Hur mycket de arbetade mättes genom att lägga på vikter på en grind och mäta hur gärna korna var beredda att trycka på grinden för att komma till fodret. På samma sätt undersöktes sedan hur mycket korna var beredda att arbeta för att få komma ut på bete. Resultaten visade att motivationen hos kor att få komma ut på bete är minst lika hög som deras motivation att äta färskt foder. Korna hade fri tillgång

³⁷ HernandezMendo O. m.fl. (2007) Effects of pasture on lameness in dairy cows. *Journal of Dairy Science*, 90, 1209–1214. 82.

³⁸ Washburn S.P. m.fl. (2002) Reproduction, mastitis, and body condition of seasonally calved Holstein and Jersey cows in confinement or pasture systems. *Journal of Dairy Science* 85: 105–111. 83.

³⁹ Olmos G. (2009) Hoof disorders, locomotion ability and lying times of cubiclehoused compared to pasturebased dairy cows. *Livestock Science* 125: 199–207.

⁴⁰ Växa Sverige. <https://www.vxa.se/fakta/styrning-och-rutiner/hallbara-atgarder/djurhalsa/celltal-och-juverhalsa/> Hemsida besökt 2025-03-24. Senast uppdaterad 2022-10-22.

⁴¹ Olmos G. m.fl. (2009) Peripartum health and welfare of HolsteinFriesian cows in a confinementTMR system compared to a pasturebased system. *Animal Welfare* 18: 467–476. 86.

⁴² Palmer M.A. m.fl. (2012) A comparison of the estrous behavior of HolsteinFriesian cows when cubicle housed and at pasture. *Theriogenology* 77: 382–388. 87.

⁴³ Burow E. m.fl. (2011) The effect of grazing on cow mortality in Danish dairy herds. *Preventive Veterinary Medicine* 100: 237–241. 88.

⁴⁴ Alvåsen K. m.fl. (2014) Farm characteristics related to onfarm cow mortality in dairy herds: a questionnaire study. *Animal* 8: 1735–1742.

⁴⁵ von Keyserlingk M.A.G. m.fl. (2017) Dairy cows value access to pasture as highly as fresh feed. *Scientific Reports* 7: 44953.

till färskt foder inomhus när de testades för motivation att komma till betesmarken, vilket visar att resultaten tyder på att kornas motivation att komma till betesmarken inte drevs av hunger, utan av att få vara utomhus på bete och utföra de beteenden som är förknippade med betesgång. Korna i försöket hölls i lösdrift.

Som med all djurhållning finns det risker och utmaningar även med att hålla djur på bete. Det är viktigt att betesdriften utformas på ett sätt så att djurvälfridsriskerna minimeras, till exempel vad gäller tillgång till skugga för att minska risken för värmestress.⁴⁶

Att som utredaren gör, föreslå att beteskravet för kor i lösdrift ska tas bort, är att ignorera eller gå emot:

- den kunskap och de vetenskapliga underlag som finns om betes betydelse för djurvälfriden hos kor,
- djurskyddslagens syften att säkerställa ett gott djurskydd och främja en god djurvälfrid,
- utredningens kommittédirektiv som säger att utredaren skulle undersöka möjliga åtgärder, inklusive regelförenklingar, för att *med bibehållna högt ställda djurhållningskrav* stärka konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion.

Vi motsätter oss starkt förslaget om att ta bort beteskravet för kor i lösdrift. Kor är sociala, betande djur, oavsett hur mycket mjölk de producerar eller hur modernt stall de hålls i. Beteskravet behöver värnas och utökas. Ur ett djurvälfridsperspektiv är det en stor brist att det svenska beteskravet inte omfattar tjurar och kalvar. Precis som korna har handjuren och kalvarna behov av att få komma ut på bete. Omkring hälften av det svenska nötköttet kommer från djuren i mjölkindustrin. Korna slaktas när de inte anses lönsamma i mjölkproduktionen längre och deras tjurkalvar föds upp för köttets skull. Beräkningar har visat att en fjärdedel av allt svenskt nötkött kommer från djur som aldrig fått komma ut på bete under sin livstid. Av handjuren får omkring hälften av dem

⁴⁶ West J.W. (2003) Effects of HeatStress on Production in Dairy Cattle. Journal of Dairy Science 86 (6): 2131–2144.

aldrig komma ut. De utgörs främst av tjurar från mjölkindustrin.⁴⁷ Det här är allvarligt framför allt ur ett djurvälståndsperspektiv, men också ur ett konsumentperspektiv. De som köper svenskt nötkött tror nog att de köper kött som kommer från djur som fått komma ut på bete. I stor utsträckning stämmer alltså inte det.

Det finns flera sätt att ta sig an utmaningarna med att låta också tjurarna få komma ut på bete, som hållbara stängsel och att flytta tjurarna ofta för att minska risken för rymningar, samt tydliga skyltar om att det är tjurar på betet.⁴⁸ Att kastrera tjurarna är också ett alternativ. Det vill inte alla på grund av att stutarna har en något lägre tillväxt och behöver hållas längre för att nå samma slutvikt som en tjur. Det kan vara ekonomiskt fördelaktigt för producenten att hålla mjölkkrastjurar på bete.⁴⁹ Stora kostnader för foder minskar då djurens hålls på bete.⁵⁰

Att kor och andra nötkreatur hålls på bete är positivt inte bara för djuren som betar, utan också för bevarandet av öppna landskap och en rik biologisk mångfald. Naturbetesmarker, det vill säga marker som hävdats med slåtter och bete genom århundraden, har en stor artrikedom. Många växter, insekter, fåglar och andra djur är beroende av naturbetesmarkerna.⁵¹ Hagmarker är den

⁴⁷ Hessle A. m.fl. (2021) Ungtjurar på stall. Kartläggning av omfattning och potential för naturvård. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionsrapport nr 55 2021.

⁴⁸ Jans J. (2023) Mjölkrastjurar på bete - fungerar det? Utmaningar och möjligheter för en ny produktionsform. Självständigt arbete, Agronomprogrammet, Sveriges lantbruksuniversitet.

⁴⁹ Hessle A. m.fl. (2021) Ungtjurar på stall. Kartläggning av omfattning och potential för naturvård. Sveriges lantbruksuniversitet. Institutionsrapport nr 55 2021.

⁵⁰ Jans J. (2023) Mjölkrastjurar på bete - fungerar det? Utmaningar och möjligheter för en ny produktionsform. Självständigt arbete, Agronomprogrammet, Sveriges lantbruksuniversitet.

⁵¹ Naturskyddsföreningen

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/betande-djur-ger-rik-natur/>
Hemsida besökt 2025-03-24. Senast uppdaterad 2024-10-18.

vanligaste typen av naturbetesmarker.⁵² Betande djur behövs för att hålla naturbetesmarkerna öppna. Mjölkkor har ett högt energibehov på grund av den höga mjölkproduktionen. De betar främst på åkermark, men naturbetesmarker kan vara ett bra komplement och är ofta bra bete för sinkor och ungdjur.⁵³

Utredaren menar att de flesta kor kommer att få komma ut och beta även om det inte är en lagstadgad rätt. Utredaren motsäger dock sig själv då beteskravet föreslås att tas bort på grund av faktorer som att svår logistik och avsaknad av mark hindrar att befintlig mjölkproduktion behålls eller utökas. Vi befarar att ett slopat beteskrav riskerar att leda till färre men större besättningar där korna hålls inomhus året om.

Vi vill påminna om att när Jordbruksverket ändrade betesföreskrifterna år 2016 lättades reglerna på flertalet sätt. Förändringarna innebar att bönderna fick större möjlighet att själva avgöra när det är lämpligast att ha djuren på bete. Efter ändringarna 2016 finns till exempel inte längre något krav på att betesperioden ska vara sammanhängande, det finns alltså utrymme för att lagligt hålla korna inne vissa dagar eller perioder under sommaren. Det tidigare kravet på betesplan och journalföring över vilka kor som får komma ut vilka dagar, togs också bort.⁵⁴

Kontrollprogram

Utredaren föreslår att en utredning om möjligheten att ge Jordbruksverket bemyndigande att godkänna nya frivilliga

⁵² Naturbetesmarker – en resurs i mjölkproduktionen (2023) Jordbruksverket. Jordbruksinformation 21 – 2023.
https://www2.jordbruksverket.se/download/18.23e68dd418d7c649d172200b/1707729354921/jo23_21v2.pdf

⁵³ Naturbetesmarker – en resurs i mjölkproduktionen (2023) Jordbruksverket. Jordbruksinformation 21 – 2023.
https://www2.jordbruksverket.se/download/18.23e68dd418d7c649d172200b/1707729354921/jo23_21v2.pdf

⁵⁴ Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2019:18) om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m.; Saknr L 104.

kontrollprogram och ändra i befintliga program tillsätts. Vi är emot det förslaget. Systemet med kontrollprogram är inte något att eftersträva. Målet bör i stället vara en lagstiftning som sätter miniminivån utifrån djurens behov. Kontrollprogrammen innebär idag möjligheter till undantag från lagstiftningen. Systemet med kontrollprogram innebär också att myndigheternas insyn är begränsade. Vi menar att tanken med kontrollprogram i grunden är fel. Ett djurs behov av exempelvis rörelsefrihet kan inte kompenseras av sådant som torrare underlag eller bättre smittskydd. Det är skilda saker som regleras i skilda paragrafer i föreskrifterna därför att de alla behövs för en acceptabel välfärd. Det ska inte vara möjligt att få gå lägre än lagkravet på en punkt, bara för att ett annat område, inte alltid med tydlig koppling till det första, samtidigt stärks. Ett exempel är Svensk Fågels kontrollprogram, ett så kallat fothälsoprogram. De allra flesta kycklinguppfödare i Sverige är anslutna till kontrollprogrammet vilket innebär att de får ha en belägningsgrad på upp till 36 kg per kvadratmeter så länge fothälsan anses vara godkänd. Samtidigt är trängseln högre, vilket innebär sämre djurvelfärd för exempelvis möjligheten att bete sig naturligt och att få vila ostört. De senaste 15 åren har fothälsan förbättrats men problemet är fortfarande utbrett. År 2019 hade ungefär 11 procent, eller 11 miljoner kycklingar, fotskador i den svenska kycklingindustrin. Sedan dess har det legat på 3–10 procent.⁵⁵ Ett problem är att enbart en bråkdel (~0,3 procent) av alla kycklingar kontrolleras, vilket gör att många frätskador förblir oupptäckta.

Om anslutning till ett kontrollprogram ska utgöra grund för att få göra avsteg från djurskyddslagstiftningen, vilket Djurens Rätt alltså motsätter sig, är det viktigt att det finns vetenskapliga belägg för att djurens välfärd inte sänks. Det måste kunna bevisas att det behov som inskränks genom regellättnaden kompenseras genom en annan, relevant åtgärd. Det ska inte kunna räcka att i större utsträckning tillgodose ett annat behov hos djuret.

⁵⁵ Svensk Fågel. Verksamhetsberättelser år 2017–2024.

4.12 Utredarens överväganden och förslag – konkurrenskraft och djurskydds krav

Tydliga produktionsfrämjande uppdrag till myndigheterna

Det är ett problem idag att den myndighet, Jordbruksverket, som är den centrala myndigheten för djurskydd också har i uppdrag att främja en ökad matproduktion. Den intressekonflikt som finns mellan hög produktivitet och ökad lönsamhet och ett gott djurskydd adresseras inte inom nuvarande myndighetsstruktur. Vi ser ett stort behov av en svensk djurskyddsminister, likt EU-kommissionären med ansvar för hälsa och djurskydd, men också en expertmyndighet för djurskyddsfrågor som komplement till Jordbruksverket. Tyvärr ser vi att djurskyddsperspektivet ofta tappas bort i arbetet med jordbrukspolitik, livsmedel och hållbarhet inom landets myndigheter, trots ett stort engagemang för djuren hos väljare både från höger och vänster. En expertmyndighet skulle ha mandat att föra fram viktiga perspektiv och konkreta förslag till förbättrat djurskydd som regering och riksdag får ta ställning till.⁵⁶

Djurskyddslagstiftningens utveckling, omfattning och utformning

Vi är inte eniga med utredaren vad gäller åsikten att det är eftersträvansvärt och viktigt att den svenska djurskyddslagstiftningen innehåller bestämmelser som också ger förutsättning för hög produktion, lönsamhet och konkurrenskraft. Djurskyddslagstiftningens bör i första hand syfta till och ta hänsyn till djurens behov och en stark och främjad djurvälstånd.

Vi motsätter oss förslaget att Jordbruksverket får i uppdrag att ”Minska det totala antalet bestämmelser på djurskyddsområdet samt, i högre utsträckning och där så är lämpligt och inte riskerar

⁵⁶ Debattartikel av Djurens Rätt 2025-03-25 Ingen för djurens talan
<https://www.dagensarena.se/opinion/ingen-djurens-talan-regeringen/>

djurskyddet eller ojämlika förhållanden för djurägarna, införa ytterligare flexibilitet i Jordbruksverkets föreskrifter, till exempel genom fler målstyrda bestämmelser eller bestämmelser med villkor samt förenkla och så långt möjligt minska detaljeringsgraden.” Vi ser i stället ett stort behov av att Jordbruksverket prioriterar och får resurser för arbetet med att uppdatera befintliga djurskyddsföreskrifter så att de går i linje med djurskyddslagen. Det är problematiskt att det idag råder en stor diskrepans mellan lagens intentioner och vad som faktiskt föreskrivs i föreskrifterna. Föreskrifterna måste revideras så att mer än nu speglar djurskyddslagens skrivningar om till exempel främjad djurvälstånd, möjligheter till naturligt beteende och att djur ska skonas från onödigt lidande och obehag i samband med slakt.

Förslaget om en större flexibilitet i djurskyddslagstiftningen är rättsosäkert, då det är svårkontrollerat och svårbedömt av djurskyddshandläggare och domstolar.⁵⁷ Detta skapar sämre tilltro till kontrollväsendet över lag. En tilltro som behöver stärkas, inte försvagas.

Färre djurskyddsbestämmelser bör inte vara ett självändamål. Färre bestämmelser kan i vissa fall betyda ett utökat djurskydd, även om vi generellt ser risker med ett uppdrag om att minska djurskyddsbestämmelserna. Ett konkret exempel är burhållning av hönor. Ett förbud mot burar skulle innebära ett stärkt djurskydd samtidigt som stora delar av Jordbruksverkets fjäderfäföreskrift, där det bestäms hur stor inredningen i burar ska vara, kan tas bort. Sveriges möjligheter att påverka på EU-nivå är större om vi visar att vi byggt upp vårt nationella djurskydd med trovärdighet. Om vi kan förbjuda burarna så kan fler. I dagsläget är det inte någon stor konsekvens för lantbruket att förbjuda burar, utan skapar snarare en tydlighet i lagstiftningen. Djurens Rätts bedömning är att det maximalt fanns två producenter kvar med

⁵⁷ Regeringen (2011) Ny djurskyddslag del 2 av del 2, SOU 2011:75. s. 1057–1068.

burar 2024.⁵⁸ Det är också i linje med utredarens bedömning: "I Sverige skulle ett burförbud således få ytterst begränsade, om ens några, effekter för äggproducenterna till skillnad från övriga EU där en stor andel av hönsen hålls i inredda burar".⁵⁹

Ett annat relevant exempel är förbud mot pälsdjursuppfödning vilket skulle innebära stärkt djurskydd och att en hel djurskyddsföreskrift hos Jordbruksverket kan tas bort. En utredning om förbud är påbörjad under 2025.⁶⁰

Ökad flexibilitet och tydlighet i vissa sakfrågor

Om följande ska utredas vidare, vilket utredaren föreslår: "Se över möjligheten att öka flexibiliteten i lagstiftningen när det gäller bete och utevistelse för får och nötkreatur i köttproduktion" och "Se över möjligheten att införa flexibilitet i lagstiftningen när det gäller placering av den fasta golvytan i grisboxar och se över kravet på andel fast yta" måste direktiven för utredningsuppdraget komma med förutsättningen att djurskyddet inte får försämrats. Vi motsäger oss förslaget att se över kravet på andel fast yta i grisboxar om det kan innebära att minsta tillåtna fasta golvyta minskas.

Kontrollprogram

Vi motsätter oss förslaget att utreda möjligheten att ge Jordbruksverket bemyndigande att godkänna nya kontrollprogram.

Mjölkkor i lösdrift undantas beteskra

Vi motsätter oss starkt förslaget att kor i lösdrift ska undantas från beteskravet i djurskyddsförordningen.

Vi ifrågasätter också att utredaren nämner att ytterligare skäl till

⁵⁸ Djurens Rätt (2025) [Framgång: halvering av antalet hönor i bur 2024](#)

⁵⁹ s. 256

⁶⁰ [Regeringen tillsätter utredning om förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion - Regeringen.se](#)

förslaget om slopat beteskrav är att nuvarande EU-lagstiftning omöjliggör djurvälståndersättning för de åtgärder och den merkostnad som beteskravet kan innebära eftersom bete är ett nationellt lagkrav. Detta trots att det tidigare i betänkandet slagits fast att djurvälståndersättning inte kan ges för något som är praxis, vilket bete för kor i Sverige är.

Utredaren baserar sitt beslut om att föreslå att mjölkkor i lösdrift ska undantas beteskravet med flertalet antaganden och slutsatser som helt saknar stöd i eller till och med går emot vad djurvälståndsexperter och forskningen säger.⁶¹ Som till exempel att "Lösdriftsstallar erbjuder många möjligheter att tillgodose kornas behov. Utredaren bedömer att förslaget inte bör påverka djurens välfärd totalt sett över året." Hur kan utredaren lägga fram ett förslag med, om det genomförs, så långtgående negativa konsekvenser för djurskyddet, baserat på en egen gissning som går emot vad den samlade djurvälståndsexpertisen samt forskningen⁶² säger?

Den allvarligaste konsekvensen av att slopa beteskravet för kor i lösdrift skulle vara att färre kor kommer få komma ut på bete och därigenom får de en försämrad välfärd. Djurskyddslagstiftningen skulle urholkas. Förtroende för det svenska djurskyddet från samhället och konsumenter skulle också minska. Att kornas rätt till bete ska få vara kvar är en fråga som genererar ett stort engagemang. Det visar inte minst kampanjen "Jag vill beta"⁶³ som drivs av Djurens Rätt tillsammans med Djurskyddet Sverige, World Animal Protection Sverige, Svenska Djurskyddsföreningen, Greenpeace och Vi Konsumenter. Den 26 mars 2025 överlämnades 165 076 namnunderskrifter från personer som skrivit under för att behålla och utveckla beteskravet, till

⁶¹ Debattartikel i Svenska Dagbladet 2024-09-12, Utredaren bortser från forskning <https://www.svd.se/a/kw87rv/forskare-utredare-kring-djurskydd-och-betesratt-bortser-fran-forskning>

⁶² EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare (2023) Welfare of dairy cows. EFSA Journal 2023;21(5): 7993.

⁶³ <https://djurenarratt.se/agera/jag-vill-beta>

riksdagsledamöter. Namnunderskrifter från ”Jag vill beta” har vid tidigare tillfälle lämnats till landsbygdsminister Peter Kullgren, men nu riktades uppmaningen till samtliga partier i riksdagen. Överlämningen skedde under ett möte i riksdagshuset, där representanter från samtliga partier var inbjudna. Ledamöter från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Centerpartiet, Sverigedemokraterna och Liberalerna deltog, medan Moderaterna och Kristdemokraterna avstod.⁶⁴

4.13 Djurskyddet i EU och globalt – påverkan på svensk konkurrenskraft

4.13.1 Ny djurskyddslagstiftning inom EU

Det är viktigt och bra att utredaren föreslår fortsatt arbete för skärpt djurskyddslagstiftning inom EU och globalt.

Tolkning, implementering och efterlevnad

Vi är eniga med utredaren om att det är viktigt att EU-lagstiftningen tolkas och implementeras på likartat sätt i medlemsstaterna och efterlevnaden behöver öka. Om EU:s djurskyddslagstiftning skärps kan det såklart innebära att det införs ekonomiskt belastande krav utöver de som svenska producenter redan har, vilket utredaren menar att det är viktigt att så inte sker. Vi håller med om att omställningsstöd, andra ersättningar och övergångstider ska gälla Sverige på motsvarande sätt som andra medlemsstater.

Djurvälfärdsersättningar

Vi motsätter oss utredarens förslag om att regeringen ska fortsätta arbeta för att det enligt EU ska vara tillåtet med djurvälfärdsersättningar för åtgärder som ingår i nationell lagstiftning och praxis men som går utöver EU:s gemensamma djurskyddslagstiftning. Detta eftersom det skulle kunna leda till

⁶⁴ <https://djurenslatt.se/nyheter/165-076-namn-kornas-ratt-att-beta-overlamnade-till-riksdagen>

motstånd mot stärkt djurskyddslagstiftning på EU-nivå, precis som att det finns ett motstånd idag mot nationell lagstiftning av skälet att lagstiftning omöjliggör möjlighet till djurvälferdsersättning, för till exempel bete.

Djurvälferdsersättningar och andra stöd kan vara viktiga och bra om de leder till högre djurvälferd. Men det är viktigt att ersättningsystemen leder utvecklingen i en positiv riktning vad gäller djurvälferd och inte går i konflikt med eller ersätter lagstiftning.

Exemplet om kycklingindustrin i Sverige, som tas upp i betänkandet,⁶⁵ är felaktigt då de djurskyddsförbättringar som radas upp inte är mer långtgående än EU-lagstiftningen. Sverige går faktiskt över miniminivån på beläggningsgrad i EU med 36 kg/m² i stället för 33 kg/m² och näbbtrimning är inte något som genomförs på kycklingar som slaktas innan 35 dagars ålder. Att säga att kycklingindustrin bestraffas för att de gör de åtgärderna är anmärkningsvärt.

Införande av fler djurslagsspecifika bestämmelser

Vi är eniga med utredaren om att det bör införas specifik EU-lagstiftning där det saknas idag, som för nötdjur över 6 månader, får, unghöns, avelsdjur inom kycklingindustrin och för kalkoner. Det behövs också för fiskar och kaniner.

Utrymmeskrav i stall

Sverige bör verka för införande av och utökade utrymmeskrav i linje med djurens behov, även om det innebär att ny EU-lagstiftning kommer att gå längre än dagens svenska djurskyddslagstiftning.

Det är allvarligt att Sverige av utredaren pekas ut som ett land som kan hantera djurskyddet vid hög beläggningsgrad i kycklingfabriker genom "prestationskrav". Vad utredaren menar

⁶⁵ s. 253

med "gott djurskydd och produktion"⁶⁶ förtydligas aldrig. Däremot nämns den senaste vetenskapliga genomgången av kycklingars välfärd i förbifarten, där förslag om sänkt beläggningsgrad finns.⁶⁷ Att det forskningsunderlaget avfärdas som för långtgående är anmärkningsvärt, när det motsäger utredarens egen slutsats om Sveriges "goda djurskydd" för kycklingar. Det som sker i Sverige som "prestationskrav" för att få ha hög beläggningsgrad är en kontroll av fotskador efter att kycklingarna är döda. Fortsatt ligger nivån på 3–10 procent varje år,⁶⁸ vilket innebär att miljontals kycklingar lever och transporteras med smärta under fötterna. Sådant är egentligen inte lagligt i Sverige,⁶⁹ och tyder på att lagstiftningen inte tolkas på individnivå för kycklingar. I stället för att avfärda forskningsunderlag bör regeringen i fortsättningen arbeta för EU-gemensamma regleringar för minskad beläggningsgrad för kycklingar, i linje med vetenskapen. Regeringen bör också främja välfärdsinitiativ på nationell nivå för bättre skydd för kycklingar, så som European Chicken Commitment.

Uppbundna djur

Ett förbud mot djurhållning med uppbundna djur är något Sverige bör verka för att det införs snarast, nationellt och på EU-nivå. I Sverige skulle ett sådant förbud inte komma som en nyhet för någon. Sedan 2007 har det funnits svenska föreskrifter om att nötdjur i nybyggda stallar ska hållas i lösdrift.⁷⁰

Burhållning

Sverige bör nationellt införa ett burförbud och verka för förbud mot burhållning på EU-nivå, i linje med det framgångsrika

⁶⁶ s.255

⁶⁷ EFSA Panel on Animal Health and Welfare (2023) Welfare of broilers on farm. EFSA Journal 21(2): e07788. s. 109–114.

⁶⁸ Svensk Fågel. Verksamhetsberättelser mellan 2017–2024.

⁶⁹ Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om transport av levande djur, SJVFS 2019:7, saknr L 5. 7 §, kap. 1.

⁷⁰ Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2019:18) om nötkreaturshållning inom lantbruket m.m.; SJVFS 2024:7, Saknr L 104.

medborgarinitiativet End the Cage Age⁷¹ som Djurens Rätt var med och drev.

Att hönor i livsmedelsproduktion ska hållas i frigående system är viktigt för djurskyddet, men också viktigt för att utjämna marknaden inom EU där billiga burägg konkurrerar med dyrare produktion.⁷² Det är också viktigt för demokratin, då EU-kommissionen lovade medborgarna år 2021 att burarna skulle förbjudas i linje med End the Cage Age.

Samtidigt som EU:s kommande nya djurskyddslagstiftning väntas inkludera ett förbud mot att hålla lantbruksdjur i bur, i enlighet med End the Cage, föreslår utredaren ett undantag för ensamboxar för nyfödda kalvar. Det är anmärkningsvärt och vi håller inte med. Utredaren understryker att denna praxis, som är både tillåten och vanligt förekommande i Sverige idag, bör undantas om burförbudet blir verklighet. Kalvar i ensambox får hållas på så lite som drygt en kvadratmeter ända till åtta veckors ålder. De kan varken röra sig som de behöver, leka eller få sitt sociala behov tillgodosett. Precis som utredaren tar upp börjar allt fler se fördelarna med att hålla kalvar i grupp eller par. Det finns idag rekommendationer inom branschen om att hålla kalvar i par eller grupp från några dagars ålder. Det finns alltså ingen anledning för Sverige att motverka ett kommande förbud mot burhållning inklusive ensamhållning i kalvbox av kalvar. På hemsidan Kalvportalen⁷³ som VÄXA, Gård & Djurhälsan och SVA lyfts det att kalven har ett stort rörelsebehov som gärna vill leka med sina artfränder och att inhysning tillsammans med andra kalvar därför är att föredra. Det tas också upp att inhysning i grupper stimulerar foderintaget och oftast fungerar bra hälsomässigt under förutsättning att grupperna inte är för stora och att uppfödningen sker omgångsvis, det vill säga att hela

⁷¹ European Commission. [ECI 'End the Cage Age'](#)

⁷² s. 268

⁷³ Kalvportalen

<https://www.kalvportalen.se/skoetsel/inhysning/ensamma-eller-i-grupp/>
Hemsida besökt 2025-03-24. Sidan senast uppdaterad 2019-04-01.

gruppen flyttas in och ur boxen vid samma tidpunkter.

Slakt utan föregående bedövning och operativa ingrepp

Vi håller med utredaren om att Sverige bör driva frågorna om ett totalförbud i EU-lagstiftningen mot att slakta djur utan föregående bedövning, för införande av krav på bedövning i samband med olika operativa ingrepp som kastrering och avhorning och förbud mot näbbtrimning på fåglar och tandklippning på grisar.

Vi menar också Sverige bör verka för ett förbud mot rutinmässig kirurgisk kastrering av grisar. Kirurgisk kastrering med bedövning innebär mindre lidande än utan bedövning, men kastreringen innebär alltid en stressande hantering av grisarna. Att ge bedövningsmedel innebär mer och längre hantering och fasthållning av grisarna. Injektion av bedövningsmedlet kan också innebära smärta och bedövningen i sig tar inte bort all smärta i samband med ingreppet.^{74,75} Så kallad vaccinerings mot galtluk, också kallad immunokastrering, är en mer skonsam metod än den kirurgiska kastreringen.⁷⁶

Nya bedövningsmetoder vid slakt

Utredaren tar bara upp vikten av att det inte ställs krav på nya bedövningsmetoder vid slakt av exempelvis grisar och fjäderfä innan det finns vetenskapligt och praktiskt prövade, från djurskyddssynpunkt och i övrigt väl fungerande samt ekonomiskt rimliga alternativ. Vi saknar ett ställningstagande för att

⁷⁴ Coutant M. m.fl. (2022) Piglets' acute responses to local anesthetic injection and surgical castration: Effects of the injection method and interval between injection and castration. *Front. Vet. Sci.* 9:1009858. doi: 10.3389/fvets.2022.1009858

⁷⁵ Coutant M. m.fl. (2022) Piglets' acute responses to procaine-based local anesthetic injection and surgical castration: Effects of two volumes of anesthetic. *Front. Pain Res.* 3:943138. doi: 10.3389/fpain.2022.943138

⁷⁶ Brunius C. (2011) Tidig vaccination mot galtluk Effekter på galtluk, produktion och beteende. Populärvetenskaplig sammanfattning av doktorsavhandlingen Acta Universitatis Agriculturae Sueciae 2011:84 <https://pub.epsilon.slu.se/id/document/10494>

plågsamma bedövningsmetoder snarast måste fasas ut. Ur ett djurskyddsperspektiv behöver Sverige vara pådrivande i införande av slutdatum, nationellt och på EU-nivå, mot plågsamma bedövningsmetoder som elbadsbedövning av fåglar och koldioxidbedövning av grisar och fiskar. Hand i hand med slutdatum behövs det prioritet och resurser till forskning om bättre bedövningsmetoder.

Djurtransporter

Utredaren anser liksom vi att det är bra för djurskyddet att den nuvarande EU-förordningen om skydd av djur under transport ses över. Men utredaren är kritisk till flera av förslagen som vi anser vara mycket viktiga, till exempel de som gäller utrymmeskrav och transport av särskilt känsliga djur.

Vi vill lyfta tre prioriterade områden som är särskilt viktiga att inkludera i den nya djurtransportlagstiftningen på EU-nivå:

- En övergång från transport av levande djur till handel med kött och genetiskt material.
- Införandet av en översynsklausul som gör det möjligt för EU-kommissionen att bedöma framsteg och föreslå förbättringar.
- Bättre skydd för vattenlevande djur.

Dessa prioriteringar bedömer vi, tillsammans med våra samarbetsorganisationer i Europa, skulle leda till systemförändringar vilket behövs som komplement till att förstärka befintliga bestämmelser.

Export till länder utanför EU

Vi beklagar att ett förslag om förbud mot export av levande djur till länder utanför EU inte fanns med i EU-kommissionens lagstiftningsförslag. Det räcker inte att kräva, vilket utredaren föreslår, att EU-regler ska följas ända fram till den plats och land som djuren ska till. Gång på gång nås vi av rapporter om djur som vid export transporteras under veckor eller månader under helt

oacceptabla förhållanden med enormt djurlidande som följd.⁷⁷

Transport av särskilt känsliga djur

Utredaren menar att det ska vara tillåtet att transportera kalvar som är bara 2 veckor. Kommissionen säger 5 veckor, vi säger 12 veckor.

Utredaren menar att förslaget att djuren inte ska anses i skick att transporteras om de är dräktiga och 80 procent eller mer av dräktigheten redan gått bedöms som onödigt långtgående. Vi håller inte med. Vi föreslår ett förbud mot att transportera dräktiga djur för vilka 40 procent eller mer av den förväntade dräktighetsperioden har passerat.

Transporttid

Det är anmärkningsvärt att utredaren skriver "För att säkra konkurrenskraftiga priser till djurägaren anser utredaren att det även bör medges undantag när det gäller transporttidens längd så att djurägaren alltid har möjlighet att nå minst två slakterier."

Utredaren anser att 12 timmar fortsättningsvis ska gälla för transport av fåglar, men inte att lastning och lossning ska ingå. Vi är inte eniga där, utan menar snarare att transporttiden behöver kortas. Vi menar också att gränsen på 21 timmar för djur som transporteras för andra ändamål än slakt är orimlig och oförenlig med EFSA:s yttranden. Maximal transporttid bör vara 8 timmar för alla hästdjur, nötdjur, får, getter och grisar, oavsett om transporten är till slakt eller för annat syfte och det behövs en maximal transporttid på 4 timmar för fåglar och kaniner.

Det behövs också en maximal transporttid på 4 timmar för transport av så kallade uttjänta djur, som hönor, suggor och kor.

⁷⁷ <https://djurensratt.se/nyheter/3000-notdjur-och-far-fast-i-tva-veckor-pa-fartyg-med-motorfel>

De är särskilt känsliga och hänsyn behöver tas till det.

Transporttid till havs

Det är positivt att utredaren anser att det även för dessa transporter bör anges en maximal transporttid då även denna typ av transport påverkar djurskyddet.

Utrymmeskrav

Utredaren tar inte hänsyn till djuren när det konstateras att "Det är viktigt att Sverige argumenterar för att utrymmeskraven hålls på rimliga nivåer då nuvarande förslag kommer att påverka konkurrenskraften negativt." Vi håller inte med om det, utrymmeskraven ska utgå från djurens behov.

Temperatur

Utredaren anser att det hade varit bättre att ställa krav på klimatet i transportfordonet i stället för att utgå från utomhustemperaturen. Vi tycker att det behövs både och.

Övervakning av veterinär vid lastning och lossning

Hur djuren hanteras i samband med på- och avlastning liksom bedömningen av om djuren är i skick att transporteras och bedömningen av deras tillstånd vid ankomst, utgör viktiga förutsättningar när det gäller djurvälstånd i samband med transport av djur. Därför stödjer vi EU-kommissionens förslag om att veterinär ska vara närvarande vid på- och avlastning.

Djurens Rätts förslag på fler viktiga EU-frågor

För att de lagstiftningsförslag som EU-kommissionen kommer att presentera ska vara ambitiösa och ta hänsyn till djurens behov, forskning och erfarenhet på djurvälståndsområdet, är det av största vikt att medlemsländer tar initiativ och är tydliga med vad de anser och förväntar sig ska ingå i förslaget. Att medlemsländer själva tar nationella beslut som ligger i linje med vad de vill se på EU-nivå ökar också chanserna att få gehör. Följande är frågor utöver de som utredaren tar upp, som vi menar att Sverige bör vara pådrivande i på EU-nivå:

- **Ett förbud mot hållning av djur för pälsproduktion**

Ett totalförbud för hållning av djur avsedda för pälsproduktion behövs, i linje med Fur Free Europe⁷⁸ samt förbud av import av pälsprodukter till EU. Specifika djurskyddskrav räcker inte för att komma till rätta med djurskyddsproblemen.

- **Utökad och stärkt lagstiftning om djurskydd vid slakt**

Det finns stora utmaningar kopplade till djurvälstånd vid slakt. Lagstiftningen måste stärkas på en rad områden, så att större hänsyn tas till djurens behov och lidandet minimeras. Områden som behöver ses över och stärkas är drivning, uppställningens utformning och genomförande, tillgång till vatten, foder och strö, tillsyn, hantering av lakterande djur, hantering av skadade djur, bedövningsmetoder, tid mellan bedövning och avblodning samt avblodning. Slakt utan bedövning är oacceptabelt ur djurskyddssynpunkt. Det är också helt nödvändigt att de bedövningsmetoder som tillämpas och tillåts inte kräver en stressande drivning eller fixering, inte orsakar djuren rädsla, ångest eller smärta, att den är driftsäker, att den leder till medvetlöshet snabbt och att bedövningen är långvarig eller irreversibel. Idag är flera av de vanliga bedövningsmetoderna vid slakt mycket plågsamma.

Vi vill se:

- Ett krav på bedövning vid all slakt, utan undantag.
- Ett förbud mot koldioxidbedövning av grisar.
- Ett förbud mot koldioxidbedövning av fiskar.
- Ett förbud mot elbadsbedövning av fjäderfän.

⁷⁸ <https://djurenarratt.se/agera/furfree>

- Satsningar på forskning om bättre bedövningsmetoder vid slakt.
 - Stärkt djurskyddslagstiftning vad gäller drivning, uppstallning och tillsyn av djur på slakterier.
 - Krav på obligatorisk kameraövervakning (CCTV) på slakterier, som ett komplement till offentlig kontroll som genomförs på plats.
 - Ett förbud mot rutinmässig avlivning av tuppkycklingar i äggindustrin, till förmån för tidig könsbestämning i äggen.
- **Ny och utökad lagstiftning för fiskar och andra djurslag där lagstiftning saknas idag**

Det behövs ny och utökad lagstiftning för de djurslag där det finns luckor eller där lagstiftning saknas helt idag, som för fiskar, unghöns, avelsdjuren i kyckling- och äggindustrierna, korna i mjölkindustrin, kaniner och kalkoner.
 - **Ett förbud mot uppfödning av bläckfiskar**

Bläckfiskar är solitära djur med ett mycket komplext beteende. Uppfödningssmiljöer möter inte deras behov. Det behövs ett förbud mot uppfödning av bläckfiskar.
 - **Avel med hänsyn till djurvälstånd**

Åtgärder för avel med mer hänsyn till djurvälstånd behövs. Fokus på tillväxt och produktion inom aveln i livsmedelsindustrin behöver ersättas helt med fokus på djurvälstånd.
 - **Förbud mot stympling av djur**

Vi vill se att det införs ett förbud mot all stympling av djur, som exempelvis svansklippning och rutinmässig kirurgisk griskastrering. För de operativa ingrepp som fortsatt blir tillåtna måste det vara krav på att djuret ges

både bedövning och smärtstillande.

- **Förbud mot tvångsmatning**

Det behövs ett förbud mot tvångsmatning av ankor och gäss. Fåglar inom foie gras-produktionen tvångsmatas flera gånger om dagen med stora mängder foder, för en onormal tillväxt och ansamling av fett i levern. Det här är en helt oacceptabel djurhantering. Tvångsmatning måste förbjudas en gång för alla.

- **Krav på utformningen av djurens miljö och utfodring**

Vi vill se mycket längre gående krav än dagens, vad gäller utformning av den miljö djuren hålls i. Även lagstiftning som kräver en utfodring i enlighet med djurens fysiologiska och beteendemässiga behov är av stor vikt.

- **Avvänjningstider med hänsyn till djurens behov**

Det behövs krav på längre avvänjningstider, exempelvis minst fyra veckor för grisar och ett slut på den tidiga separationen mellan ko och kalv. Tid tillsammans för moderdjur och unge är en betydande del av djurs naturliga beteende. Idag tas alltför stor hänsyn till tradition och de system som funkar väl ur ett produktionsperspektiv. Det behövs systemförändringar och en EU-lagstiftning som slår fast avvänjningstider som utgår från djurens naturliga beteende och behov.

4.13.2 Åtgärder för att höja djurskyddsnivån i EU och globalt

Sverige bör verka för att djurskyddsfrågor inkluderas i handelsavtal. Det ska vara eftersträvansvärt att sprida goda exempel. En princip som Sverige bör verka för är att EU inte ska importera kött eller andra animalier från djur som har haft sämre

djurvälfärd än vad lagstiftningen tillåter i EU.

Vi hade gärna sett att utredningen fokuserat mer på delen om stärkt djurskydd i EU och globalt. Sverige har stora möjligheter, och ett ansvar som vi ser det, att bidra till stärkt djurskydd för många djur genom att vara aktiv och pådrivande i EU-arbetet.

Utredaren tar upp exempel på djurskyddsåtgärder som, om de infördes, skulle höja nivån på djurskyddet i EU och globalt. Vi håller med om det och kommenterar exemplen här:

– Antibiotika endast till sjuka djur efter veterinär förskrivning (globalt).

Vi är eniga med utredaren.

– Förbud mot slakt utan föregående bedövning.

Vi är eniga med utredaren.

– Utevistelse-/beteskrav för får och nötkreatur.

Vi är eniga med utredaren men vill tillägga att det också behövs utevistelse/beteskrav för andra djur som fjäderfän och grisar.

– Krav på att grisar ska hållas lösgående.

Vi är eniga med utredaren.

– Totalförbud mot rutinmässig kupering av grissvansar.

Vi är eniga med utredaren men vill tillägga att det behövs också förbud mot annan form av stympning av grisar, som kirurgisk kastrering och tandklippning.

– Efterlevnad av kravet på strömedel grisar (EU) införande i länder som inte har kravet (globalt).

Vi är eniga med utredaren men vill tillägga att det brister också i Sverige vad gäller strö till grisar. Det ges i regel i alldeles för liten

mängd. Det finns forskning på strötillgången som visar att grisarna skulle behöva åtminstone 400 gram halm per gris och dag för att kunna få något utlopp för sitt behov av att undersöka, men att de bara får omkring 30–50 gram per gris och dag i Sverige, alltså omkring en tiondel av vad de minst skulle behöva.⁷⁹

– Förbud mot helspaltgolv till grisar.
Vi är eniga med utredaren.

– Ökade utrymmeskrav till motsvarande de svenska.
Vi vill tillägga att det i de flesta fall behövs större utrymmen än de svenska utrymmeskraven.

– Förbud mot näbbtrimning.
Vi är eniga med utredaren.

– Bedövningskrav vid kastration och avhorning.
Vi är eniga med utredaren och tillägga att det vid alla operativa ingrepp också bör krävas smärtlindring, utöver bedövning.

– Förbud mot tandklippning på grisar.
Vi är eniga med utredaren.

– Värphöns för livsmedelsproduktion ska hållas i frigående system (förbud mot burar).
Vi är eniga med utredaren.

5 Djurskyddskravens påverkan på djurhälsa och läkemedelsanvändning

Vi ifrågasätter frågeställningen i utredningens uppdrag: att

⁷⁹ Wallgren T. (2019) A tale of tails. Prevention of tail biting by early detection and straw management. Doctoral thesis. Swedish University of Agricultural Sciences.

utredaren ska analysera de svenska djurskyddskravens påverkan på djurhälsoläget och läkemedelsanvändningen. Den djurskyddslagstiftning vi har bygger på forskning och beprövad erfarenhet om vad djurvälstånd, där djurhälsa ingår som en komponent. Det normala är att det sker forskning som leder till lagstiftning, inte att lagstiftning först tillkommer och att forskning sedan sker på vad den får för effekter. Av den anledningen är vi emot utredarens förslag att uppdraga åt Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, att genomföra en fördjupad och utökad litteraturstudie om djurskyddskravens påverkan på djurhälsa och läkemedelsanvändning.

Utökning av Formas djurskyddsbefrämjande åtgärder

Vi håller med om att det Formasfinansierade arbetet inom området djurskyddsbefrämjande åtgärder behöver utvecklas och att medel för djurskyddsbefrämjande åtgärder bör öka. Vi är dock inte eniga i att ökningen ska ske enbart genom omfördelning av befintliga medel inom Formas och att det ska styras att av 18 miljoner ska minst 12 miljoner kronor årligen gå till åtgärder som förbättrar djurhälsan och bidrar till korrekt, restriktiv och därmed minskad läkemedelsanvändning. Vi menar att det behöver tillföras ytterligare medel utöver de befintliga. Behovet av djurskyddsbefrämjande forskning är stort inom flera områden än djurhälsa och minskad läkemedelsanvändning, därför bör det inte styras att en så stor andel av anslaget ska gå till just det området.

6 Förprovning av djurstallar

Vi ser positivt på utredarens förslag om att förprovning av djurstallar ska behållas, men förenklas och förbättras. Det är ett bra förslag att SLU eller annat lämpligt lärosäte får i uppdrag att ta fram utbildningsprogram eller kursblock med särskild inriktning på lantbruksbyggnader och djurmiljö.

Vi är tveksamma till förslaget att det bör utformas en ordning för att kunna godkänna standardiserade byggnadslösningar och inredningar, där kravet på förprovning utgår.

Djurens Rätt menar att förprovningen är en mycket viktig del i ett förebyggande djurskyddsarbete och den bör utvecklas och utvidgas, till att exempelvis omfatta annat än själva byggnaden, som smittskydd, tillgång och möjlighet till utevistelse och bete samt bra möjligheter för pålastning då djur ska transporteras. Kravet på förprovning bör inte vara undantaget för mindre anläggningar.

7 Innovation och forskning

7.9 Innovationer inom djurhållningen

Utredningens betänkande, kapitel 7, innehåller orimligt mycket text och argumentation för virtuella stängsel och andra befintliga tekniska innovationsområden. Det finns inget med om till exempel djurskydd vid slakt och behovet av forskning och utveckling inom det området, som bättre bedövningsmetoder. Det saknas en analys över vilken forskning, utveckling och innovation som behövs ur ett djurskyddsperspektiv, vilket också i längden skulle gynna konkurrenskraften.

Utredaren menar att produktionsfrämjande innovation och forskning är "viktigt för att förbättra djurvälferden, arbetsmiljön, minska den administrativa bördan och förenkla företaget." Ändå saknas till stor del en analys av vilken forskning, utveckling och innovation som behövs för stärkt djurvelfärd. Just nu är det som utredningen tar upp väldigt smalt och handlar övervägande om teknisk innovation för att lokalisera djur, mäta djurdata och om virtuella stängsel.

Utredaren menar att för att kunna öka tillväxt och konkurrenskraft i sektorn behöver innovation och forskning utgå från de behov som företagen i näringslivet har. Vi vill påminna om att djuren i animalieproduktionen är levande, kännande individer och vi har en stark djurskyddslagstiftning vars syfte inte återspeglas idag i djurens verklighet. Forskning och innovation behöver först och främst utgå från djurens behov.

Vi ser med oro på och motsätter oss förslagen om att:

- branschföreträdare i högre grad än i dag ska vara delaktiga i forskningsfinansiärernas utformning av forskningsutlysningar samt i högre grad i bedömning av forskningsansökningar,
- produktionsfrämjande innovation och forskning ska ges hög prioritet i forskningsutlysningarna,
- möjligheten att ta bort eller förenkla kravet på ny teknikprovning ska utredas.

En innovation som nämns i utredningen är könssortering av ägg för att minska matsvinn och gå ifrån det systematiska dödandet av tuppkycklingar.⁸⁰ Djurens Rätt håller med om att det är en viktig innovation som måste främjas. Forskningen på området inom Sverige är dock i mycket liten skala i jämförelse med i en del andra länder inom EU.⁸¹ Det är därför viktigt att främja forskningen här i Sverige samtidigt som initiativ tas för att lösa problemen nu direkt, med förbud av dödandet av tuppkycklingar och könssorterande metoder som redan finns på EU-marknaden.

7.10.2 Virtuella stängsel

Vi emotsätter oss förslaget att både virtuella elstängsel och fysiska elstängsel ska omfattas av undantaget i 2 kap. 17 § djurskyddsförordningen. Det behövs mer forskning om hur

⁸⁰ s. 387

⁸¹ Djurens Rätt (2024) [Att sluta döda tuppkycklingar – lösningar och etiska aspekter](#), s. 9.

virtuella elstängsel påverkar djuren innan de eventuellt ska kunna tillåtas. SLU:s vetenskapliga råd för djurskydd har pekat på risker som att vissa individer får många stötar då de har svårt att förstå vad stötarna betyder. Vi är eniga i det Helena Elofsson tar upp sitt särskilda yttrande⁸² till betänkandet, att den nya forskning som lyfts fram också visar på problematik som vetenskapliga rådet påtalat och att det därför krävs en grundligare och mer vetenskaplig analys av denna fråga, liksom att det även behöver utredas hur dessa system fungerar i praktiken i områden med rovdjur och om de är förenliga med EU:s krav på att skydda tamdjur från rovdjur.

Djurens Rätts förslag om växtbaserade innovationer

För stärkt djurskydd och djurvälstånd, vilket Djurens Rätt förordar, krävs det att färre djurindivider föds upp. En övergång till mer växtbaserade livsmedel är också centralt för att komma närmare uppfyllelse av de globala målen. Därför behövs konkurrenskraftig växtbaserad innovation. Djurens Rätt vill att Sverige sätter mål för kraftigt ökad produktion och förädling av växtbaserad mat. Målen behöver omfatta hela livsmedelskedjan och kopplas till konkreta åtgärder för genomförande. Stöden inom livsmedelsproduktionen behöver stötta omställningen till mer växtbaserat i stället för att som nu nästan uteslutande gynna djuruppfödning och foderproduktion till djur. Åtgärderna har potential att skapa nya jobb och bidra till ett mer hållbart lantbruk i Sverige, som kan inspirera resten av EU.

Marknaden för växtbaserad mat förväntas att fortsätta växa explosionsartat det närmaste årtiondet. Sweden Food Arena gör, i sin färdplan för ett modernt innovationssystem, bedömningen att Sverige har potential att utveckla en ny växtbaserad värdekedja, och att både produkterna och den teknik som utvecklas har en

⁸² s. 637

världsmarknad som väntar.⁸³ Entreprenörer från stora och små företag har idéer som har fått stöttning, men för att växla upp behövs insatser inom flera områden. Några behov som identifierats är mer samarbete inom värdekedjan, ökade satsningar på innovation och forskning, testbäddar och industriell uppskalning, policyutveckling, riskdelning, kapital, ökad kunskap om konsumenter och fler vägar ut på marknaden.

Användningen av svenska råvaror i växtbaserade produkter har ökat under de senaste åren, från att tidigare varit nästan helt beroende av import. Trots detta finns det fortfarande stor potential att öka andelen svenskproducerad råvara i produkterna. Kommunerna anger till och med tillgången på växtbaserad mat av svenskt ursprung som en viktigare faktor för att öka andelen växtbaserad mat än priset.⁸⁴

Det finns alltså stor efterfrågan på svenskproducerad mat, och denna bör tas tillvara för att säkra avsättningen för lantbrukare och producenter som vill ställa om, men oroas av den ekonomiska risk som omställningsprocessen medför. Ett exempel på ett positivt initiativ är Handlingsplan Skånebönan, som syftar till att region Skåne ska ligga främst i landet gällande nya växtproteiner.⁸⁵ Behovet av en nationell fortsättning efter projektet tas också upp.

Enligt EATLancet rapporten behöver vi i Sverige öka vårt intag av baljväxter tiofalt om vi ska hålla både klimat och hälsa i schack.⁸⁶ Det finns goda förutsättningar för Sverige att kunna producera

⁸³ Sweden Food Arena (2023) Färdplan: Ett modernt innovationssystem.

⁸⁴ Djurens Rätt (2024) Hemsida <https://djurensratt.se/vadvi-gor/politiskpaverkan/djurvanligkommun/djurvanligkommun2024#resultatdjurvaenligkommun> Sidan besökt 2025-03-25.

⁸⁵ Livsmedelsakademin (2023) Handlingsplan Skånebönan.

⁸⁶ The EATLancet Commission on Food, Planet, Health (2019) The Planetary Health Diet. EAT Forum.

mer av de grödor som behövs inom landet. På Sveriges totala jordbruksareal odlas idag baljväxter på cirka två procent, och mer än 80 procent av skörden går till djurfoder.^{87, 88} För att öka odlingen till livsmedel behöver lönsamheten i baljväxtodlingen öka. Investeringar i förädlingsanläggningar och satsningar på växtförädling, forskning och utveckling riktade specifikt mot baljväxter kan påskynda utvecklingen.⁸⁹ Branschorganisationen Växtbaserat Sverige efterfrågar att de regler som snedvrider konkurrensen mellan växtbaserade och animaliska produkter tas bort. Tyvärr har Sverige halkat efter i det här viktiga omställningsarbetet. I rapporten "Government investment in the opportunities of alternative proteins" från september 2022 rankas Sverige på den lägsta nivån gällande satsningar den senaste femårsperioden, trots att samma rapport lovordar Sveriges innovationsnivå. Den nationella livsmedelsstrategin och nivån på statlig finansiering nämns som svagheter i jämförelsen med andra länder.⁹⁰

Det behövs ett skifte för att ta igen förlorad tid. Växtbaserade livsmedel har stor potential med avseende på att stärka landets livsmedelsberedskap. Mer växtbaserad produktion och konsumtion minskar sårbarheten eftersom det som odlas används till livsmedel för humankonsumtion i stället för som foder till djur. Det ger en mer effektiv användning av odlingsmarken. Uppfödning av djur som äter foder baserat på grödor som människor kan äta direkt bidrar inte till en säkrad matproduktion. Satsningar på mer växtbaserat skulle också minska sårbarheten i

⁸⁷ Jordbruksverket (2022) Jordbruksmarkens användning. Slutlig statistik.

⁸⁸ Rööf E. (2020) <https://blogg.slu.se/newlegume-foods/2020/05/01/hurmycketavdesvenska-baljvaxternahamnarpatalriken/> Hemsida besökt 2025-03-25.

⁸⁹ Jordbruksverket (2022) Ökad odling av baljväxter till livsmedel och foder – Möjligheter och utmaningar. Rapport 2022:07.

⁹⁰ FoodHQ (2022) Government investment in the opportunities of alternative proteins.

förhållande till tillgång till livsmedel genom att hållbarheten i många växtbaserade livsmedel är längre, och de är därmed mer lämpade för förvaring i beredskapslager än animalier.⁹¹

7.13 Utredarens överväganden och förslag

Vi motsätter oss följande förslag:

- Förstärkt uppdrag om att bidra till ökad konkurrenskraft hos livsmedelsproducenter med bibehållet djurskydd till relevanta statliga forskningsinstitut såsom RISE och SVA.
- Förstärkt uppdrag om att bidra till ökad konkurrenskraft hos livsmedelsproducenter med bibehållet djurskydd till Formas och Vinnova.
- Branschföreträdare ska i högre grad än i dag vara delaktiga i forskningsfinansiärernas utformning av forskningsutlysningar samt i högre grad i bedömning av forskningsansökningar.
- Av det totala anslaget för forskningsstöd till Formas ska minst 150 miljoner kronor användas för nationella forskningsprogrammet för livsmedel och därmed bidra till att uppnå den svenska livsmedelsstrategins övergripande mål.
- Av det totala anslaget för forskningsstöd till Formas ska minst 50 miljoner kronor användas som stöd till Stiftelsen Lantbruksforskning för finansiering av stöd till samfinansierad forskning och utveckling. Stöd till programmet ska utbetalas enligt avtal mellan forskningsrådet Formas och Stiftelsen Lantbruksforskning.
- Produktionsfrämjande innovation och forskning ska ges hög prioritet i forskningsutlysningarna.
- Utred möjligheten att ta bort eller förenkla kravet på ny teknikprövning.
- Både virtuella elstängsel och fysiska elstängsel ska

⁹¹ Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap och Sveriges lantbruksuniversitet (2018) Livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv: Sårbarheter och lösningar för ökad resiliens.

omfattas av undantaget i 2 kap. 17 § djurskydds-
förordningen.

8 Kontroller och administrativ börda

Utredaren tar upp att det inte huvudsakligen är djurskydds-
kontroller som lyfts fram som belastande, utan det är den
sammansatta bördan av kontroller och administration inom flera
områden. Det är viktigt att komma ihåg. Vi vill också påminna om
Jordbruksverkets undersökning 2023–2024 om hur djurhållare
med livsmedelsproducerande djur som fått en djurskyddskontroll
upplevde kontrollen. Resultatet visade bland annat att över 80
procent av djurhållarna till övervägande del var nöjda med hur
länsstyrelsen genomförde den senaste djurskyddskontrollen.⁹²

Vi ser inga hinder i att de förslag om kalibreringsutbildning,
uppdatering av vägledning samt rätt till avstämning med officiell
veterinär inför transport av djur till slakteri som utredaren lägger
fram genomförs, förutsatt att huvudfokus i det arbetet är ett
starkt djurskydd och en trovärdig kontroll utifrån ett
djurskyddsperspektiv.

En utredning tillsatt av regeringen föreslog i juni 2023 att krav på
kamerabevakning på slakterier skulle träda i kraft 1 juli 2025.
Efter det har utredningens betänkande varit på remiss, men
regeringen har inte presenterat något förslag än. Det besked vi
fått är att frågan fortfarande bereds inom landsbygds- och
infrastrukturdepartementet. Djurens Rätt tycker att det är
beklagligt att det drar ut på tiden. Vi har länge arbetat för att
djurskydd vid slakt ska få högre prioritet och föreslagit
kamerabevakning som en viktig åtgärd. Kamerabevakning är ett
viktigt komplement och bör aldrig ersätta fysisk kontroll av de
officiella veterinärerna och länsstyrelsens djurskyddsinspektörer.

⁹² Jordbruksverket (2024) Hur nöjda är djurhållare med djurskyddskontrollen?
Sammanställning av resultat från enkät till djurhållare efter djurskyddskontroll.
<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr711.html>

9 Ersättningssystem

Vi motsätter oss utredarens förslag om att regeringen ska fortsätta arbeta för att det enligt EU ska vara tillåtet med djurvälferdsersättningar för åtgärder som ingår i nationell lagstiftning och praxis men som går utöver EU:s gemensamma djurskyddslagstiftning. Detta eftersom det skulle kunna leda till motstånd mot stärkt djurskyddslagstiftning på EU-nivå, precis som att det finns ett motstånd idag mot nationell lagstiftning av skälet att lagstiftning omöjliggör möjlighet till djurvälferdsersättning, för till exempel bete.

Djurvälferdsersättningar och andra stöd kan vara viktiga och bra om de leder till högre djurvälferd. Men det är viktigt att ersättningssystemen leder utvecklingen i en positiv riktning vad gäller djurvälferd och inte går i konflikt med eller ersätter lagstiftning.

11 Konsument och märkning

Utredaren uttrycker att "Ambitionen är god men utredarens bedömning är att det är tveksamt om en EU-gemensam märkning är till svenska animalieproducenters fördel". Det är fel ingång menar vi, eftersom syftet med en djurskyddsmärkning ska vara att den först och främst ska vara till fördel för djuren, inte enskilda medlemsländer. Utredaren borde i stället ha förklarat hur en EU-märkning skulle kunna vara utformad för att gynna både djurskydd och svensk konkurrenskraft.

Djurens Rätt ser i grunden positivt på en gemensam djurskyddsmärkning. En djurskyddsmärkning kan, utformad på rätt sätt, bidra till transparens och förändrade konsumtionsmönster, vilket kan leda till ökade djurskyddsnivåer. I opinionsundersökningen Eurobarometer: Attitudes of Europeans towards animal welfare,⁹³ framgår det att:

⁹³ Eurobarometer, Attitudes of Europeans towards animal welfare (2023)
<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2996>

- 67 procent av EU-medborgarna uppgav att de skulle vilja ha mer information om de förhållanden under vilka djuren föds upp. För svenskar är motsvarande siffra 72 procent.
- 60 procent av EU-medborgarna skulle betala minst 5 procent extra för att se till att deras produkter är djurvänliga. För svenskar är motsvarande siffra 92 procent.
- 60 procent av EU-medborgarna letar efter märkning som identifierar djurskyddsvänliga jordbrukssystem när de köper livsmedel. För svenskar är motsvarande siffra 78 procent.

Precis som att en djurskyddsmärkning kan bidra till förändrade konsumtionsmönster och i förlängningen ett starkare djurskydd om den är utformad på rätt sätt, kan motsatsen bli verklighet om den utformas utan hänsyn till vissa aspekter.

Så kallad "humane-washing", där företag kan slänga sig med djurvänliga begrepp utan att behöva backa upp sina påståenden med transparens, är tillåtet och vanligt förekommande inom EU. Med en obligatorisk märkning, där alla tvingas erkänna färg, skulle det förlora sin styrka. En frivillig märkning skulle däremot främst locka företag som redan är stolta över sina djurskyddsnivåer, medan de med lågt djurskydd kan fortsätta kompensera med vilseledande påståenden.

En annan risk är att märkningen utformas på ett sätt som sänker snarare än stärker ambitionen hos företagen. Detta skulle kunna bli fallet om märkningens lägsta nivå är mindre ambitiös på vissa punkter än befintlig lagstiftning, och med andra ord olaglig, eller om spannen inom märkningen blir för breda och därmed snarare uppmuntrar vissa företag till att skala ned djurskyddet i stället för att lägga på aspekter och nå nästa nivå.

Det finns risker med att inte ha en fristående djurskyddsmärkning. Skulle poängen inom djurskyddsmärkningen aggregeras till en total poäng inom en hållbarhetsmärkning som inkluderar flertalet aspekter såsom biologisk mångfald, klimatpåverkan och användning av bekämpningsmedel, riskerar den totala poängen att bli mer genomsnittlig desto fler aspekter som vägs in. Det vore ännu sämre för syftet om bredare hållbarhetsdimensioner såsom miljö, näring, social hänsyn och djurskydd, skulle blandas ihop i en enda poäng.⁹⁴ Det finns däremot inget som talar emot att integrera djurskyddsmärkningen med en hållbarhetsmärkning i utformningen, givet att värdena hålls separata. Separata värden ger konsumenter möjlighet att fokusera på frågor som de bryr sig särskilt mycket om, och konsumenter värderar djurskydd högt.⁹⁵

Vi menar att Sverige bör arbeta aktivt för att få en EU-gemensam djurskyddsmärkning på plats som tar följande i beaktning:

- Märkningens tillämpning ska vara obligatorisk, inte frivillig.
- Märkningen ska ta hänsyn till behoven hos olika djurslag och på ett tydligt sätt inkludera och informera om sättet som djuren hållits och hanterats.
- Märkningen ska utgöras av flera nivåer, förslagsvis fem, där den lagstadgade miniminivån på djurskydd utgör märkningens lägsta nivå.
- Märkningen ska inkludera både land- och vattenlevande djur.
- Märkningen ska omfatta djurens hela livstid och alla berörda djur i produktionen, till exempel även avelsdjuren.

⁹⁴ Stein Alexander J. och Marcelo de Lima (2021) Sustainable food labelling: considerations for policy-makers. *Rev Agric Food Environ Stud* 103, 143–160 (2022). <https://doi.org/10.1007/s41130-021-00156-w>

<https://link.springer.com/article/10.1007/s41130-021-00156-w>

⁹⁵ Eurogroup for Animals (2022) Enhanced animal welfare Method of Production (MoP+) labelling and sustainability labelling, Position Paper. <https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2022-11/Enhanced%20animal%20welfare%20Method%20of%20Production%20%28MoP%2B%29%20labelling%20and%20sustainability%20labelling%20.pdf>

- Märkningen ska även inkludera importerade produkter.
- Märkningen ska vara lätt att förstå för konsumenten.
- Märkningen ska ha ett neutralt namn fritt från värderingar som får konsumenterna att tro att märkningens alla steg innebär ett högt djurskydd.
- Märkningens utformning kan integreras med hållbarhetsmärkning, men värdena ska hållas separata.

12 Offentlig upphandling

Vi anser att det är mycket viktigt att Upphandlingsmyndigheten även fortsättningsvis utvecklar och förvaltar kriterier och ger stöd inom offentlig upphandling.

Med anledning av utredarens förslag om ett borttaget beteskraV för majoriteten av Sveriges mjölkkor vill vi påminna om risken som det skulle innebära när det kommer till minskade möjligheter att vid offentlig upphandling ställa krav som leder till inköp av svenska mejeri- och nötköttsprodukter.

Angående MATtanken noterar vi att ett flertal av de måltidspolicys som MATtanken listar är mer än tio år gamla, och att inga ytterligare uppdateringar kommer att göras eftersom projektet är avslutat. Vi bedömer att insikterna som kan hämtas härifrån därför är begränsade.

Vad gäller måltidspolicys vill vi lyfta att vi ser ett genomgående problem i att målformuleringarna i kommunernas måltidspolicys är vaga, och att målen vanligtvis saknar både mätbarhet och tidsramar. Djurens Rätt ser att det finns stor potential att vid upphandling ställa krav som verkligen gör skillnad för djurens välfärd. Att ställa krav i enlighet med svensk djurskyddslagstiftning ser Djurens Rätt dock inte som en garanti för god djuromsorg. Vi ser också att det finns utrymme för utveckling när det gäller Upphandlingsmyndighetens djurskyddskriterier, eftersom det för vissa djurslag saknas viktiga delar. För fiskar och skaldjur finns det i dagsläget inga

djurskyddskriterier alls. Några av de djurvälfrädsproblem som finns inom kycklinguppfödningen, som användandet av snabbväxande raser (turbokycklingar) och plågsamma bedövningsmetoder vid slakt, finns även inom de uppfödningformer som möter de högst ställda djurskyddskriterierna idag. Många kommuner är intresserade av att ställa högre krav, och uttrycker frustration när möjligheterna är begränsade.

Vi vill informera om att utöver databasen SILO finns ett flertal andra informationskällor som kan komplettera bilden, som statistik från kommunernas kostdataprogram och undersökningar från exempelvis Ekomatcentrum.

Djurens Rätt håller med utredaren om att det behövs ytterligare och utvidgad statistikinsamling över de offentliga inköpen av livsmedel.

Djurens Rätts ranking Djurvänlig kommun

Relevant i sammanhanget är Djurens Rätts ranking Djurvänlig kommun⁹⁶, som är baserad på en enkätundersökning om de djurvänliga val som Sveriges kommuner har implementerat. Alla kommuner får chansen att svara och visa på de val som har gjorts gällande kommunala verksamheter och inköp, med ett stort fokus på den mat som serveras i skolor och förskolor. Satsningar på växtbaserad mat och höga djurskydds krav vid upphandling och inköp av animaliska produkter väger tyngst, vilket resulterar i högre placering på listan. 2023 svarade 66 procent av Sveriges kommuner på hela eller större delen av undersökningen.

De omfattande djurskyddsproblemen i kycklingindustrin engagerar kommunerna. Mer än var fjärde kommun svarade 2023 att de kommer att använda möjligheten att välja bort så kallade turbokycklingar i nästa upphandling, med hjälp av ett nytt

⁹⁶ Djurens Rätt (2024) <https://djurenstratt.se/nyheter/det-har-ar-sveriges-djuranligaste-kommun-2024> Hemsida besökt 2025-03-31.

kriterium som Upphandlingsmyndigheten har tagit fram. Därtill uppgav sjuutton procent av de svarande kommunerna att de har minskat serveringen av kycklingkött, vilket är fler än året innan. Liksom år 2022 hade nära 70 procent av de svarande 2023 genomfört åtgärder som resulterat i minskat mängd kött och ökad servering av växtbaserad mat. Att öka antalet vegetariska dagar, då varken kött eller fisk serveras, är en populär åtgärd som hade genomförts i 34 procent av kommunerna som svarat. Runt 20 procent svarade att de har flera vegetariska dagar varje vecka, jämfört med runt 15 procent år 2022.

Djurens Rätts nyligen publicerade rapport "Ansvarsfull upphandling: Ett steg bort från turbokycklingar"⁹⁷ visar att djurskyddskrav vid offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för utvecklingen av svensk animalieproduktion, vilket är en viktig del av att bibehålla och öka konkurrenskraften.

13.7.1 Ett undantag från kravet om bete avseende mjölkkor i lösdrift

Vi delar inte utredarens bedömning att följande konsekvenser är att vänta av att beteskravet inte ska gälla kor i lösdrift:

- "Det är utredarens bedömning att förslaget leder till ökad konkurrenskraft med bibehållen djurskyddsnivå."
- "Utredarens bedömning är att merparten av alla dagens mjölkproducenter med kor i lösdrift fortsatt kommer att ha sina djur på bete."
- "Sammantaget bedöms förslaget öka mjölkproduktionens konkurrenskraft."
- "Förslaget innebär att djurskyddet för de kor som inte kommer ut på bete ska tillgodoses på andra sätt än genom bete. Lösdriftssystem ger förutsättningar för en god djurmiljö med rörelse samt goda möjligheter för korna att utföra sina naturliga beteenden under hela året."

⁹⁷ Djurens Rätt (2024) Ansvarsfull upphandling: Ett steg bort från turbokycklingar. Rapport <https://djurenst.se/sites/default/files/2024-12/ansvarsfull-upphandling-2024.pdf>

Vi har kommenterat varför vi inte är eniga med utredaren i ovanstående bedömningar tidigare i det här remissvaret.

Vi ifrågasätter också påståendet om att förslaget om att kor i lösdrift inte ska omfattas av beteskravet kan förväntas leda till fler ungdjur som kan beta naturbetesmarker. Det förutsätter att naturbetesmarkerna finns i anslutning till de större lösdriftanläggningar där korna kommer hållas inomhus utan tillgång till bete. Utredaren har inte visat några underlag som styrker det påståendet.

Det saknas en analys av konsekvenser för de mjölkföretag som även om kor i lösdrift undantas från beteskravet, kommer fortsätta att hålla sina kor på bete. De kommer inte längre kunna hänvisa till beteskravet som en del av svensk lagstiftning och svenska mervärden. Hur kommer det påverka dem i deras konkurrenskraft? Det är en relevant fråga eftersom, det är tydligt att det inte är en enig mjölkbransch som står bakom önskemålet om undantag från beteskravet för kor i lösdrift.^{98, 99, 100}

14 Ikraftträdande

Med tanke på det utredaren säger om vad tiden för ikraftträdande av ändringar i djurskyddsförordningen är beroende av, som det fortsatta författningsarbetet och den tid som krävs för remissbehandling och fortsatt beredning inom Regeringskansliet liksom anpassning hos de berörda myndigheterna, menar vi att det föreslagna datumet för ikraftträdande, 1 januari 2026, är allt för snart. Vi föreslår i stället 1 januari 2028.

⁹⁸ <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/jQd8O9/mjolkbonder-vi-vill-ha-beteslagen-kvar>

⁹⁹ <https://www.svd.se/a/LMod41/vara-kor-kommer-alltid-att-fa-ga-ut>

¹⁰⁰ <https://www.altinget.se/miljo/artikel/lrf-vill-slipa-beteskrav-%C2%A0haard-kritik-fraan-ekobonder>

Svaret bearbetat av:

Sebastian Wiklund
Samhällspolitisk chef, Djurens Rätt
sebastian.wiklund@djurensratt.se

Linda Björklund
Sakkunnig, Djurens Rätt
linda.bjorklund@djurensratt.se

Anna Harenius
Sakkunnig, Djurens Rätt
anna.harenius@djurensratt.se